

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№36-39 | Вересень 2019

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

Фільм «Заборонений» про долю Василя Стуса було створено за сприяння Держагентства з питань кіно. Рік тому довкола стрічки розгорівся скандал, адже зі сценарію прибрали сцену за участі тодішнього адвоката Стуса – Віктора Медведчука. Знімальна група тоді пояснювала, що кадри з Медведчуком були вирізані, щоб не стати «політичним інструментом». Але стало відомо, що вирізати шмат фільму вимагали представники Медведчука. Згодом творці фільму повернули у стрічку вирізану сцену, але без означення прізвища адвоката – Віктора Медведчука – теперішнього кума президента Росії Володимира Путіна та проросійського політика. В реальному житті Медведчук, попри те, що мав захищати Стуса в суді, повністю погодився з надуманими звинуваченнями суду, і поета кинули до в'язниці, де він і помер.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Фільм «Заборонений» розповідає про останні роки життя Стуса, його боротьбу із радянською системою та спроби опублікувати свою останню збірку віршів («Птах у клітці»), яку поет намагався передати з в'язниці на волю.

Режисер фільму – Роман Бровко, автори сценарію – Сергій Дзюба та Артемій Кірсанов, продюсер – Артем Денисов, компанія UMGROUP. Головні ролі зіграли Дми-

СКАНДАЛЬНИЙ ФІЛЬМ ПРО СТУСА

Радянська дисидентка Маргарита ДОВГАНЬ, виконавець головної ролі (Василя Стуса) Дмитро ЯРОШЕНКО та радянський дисидент Василь ОВСІЄНКО на прем'єрі фільму «Заборонений» 4 вересня в «Оскарі»

тро Ярошенко, Віталій Салій, Олег Масленников, Євгенія Гладій, Карина Шереверова, Діана Розовляна. Фільм отримав державну фінансову підтримку у розмірі 19 мільйонів 264 тисяч 500 гривень. А загальний бюджет стрічки склав 38 мільйонів 529 тисяч гривень.

Прем'єрний показ фільму «Заборонений» відбувся у Києві в кінотеатрі «Оскар» у день пам'яті відомого українського поета і правозахисника — він загинув у ніч на 4 вересня 1985 року. На показ, що передувало виходу фільму 5 вересня в український прокат, були запрошені журналісти, представники дисидентського руху, громадські діячі, які схвально відгукнулися про фільм, осо-

бливо відзначивши гру виконавця головної ролі. «Творці фільму зробили все можливе для того, щоб створити фільм про нашого геніального, великого поета і громадянина Василя Стуса. Велика подяка акторові Дмитрові Ярошенку, бо зіграти Василя Стуса — це треба бути самому людиною достойною і людиною з високим мистецьким духом, з мистецькою природою. Дмитрові це вдалося», — сказав історіограф дисидентського руху Василь Овсієнко, який був з Василем Стусом спочатку у мордовських таборах, а потім і на Уралі — в місці другого ув'язнення Стуса.

«Він зумів зіграти образ одного з найсильніших, найвеличніших

людей нашої доби, проникнути в дух Василя Стуса», — сказала дисидентка, дружина скульптора Бориса Довганя, який створив відоме погруддя Стуса, Маргарита Довгань. І її слова оплесками підтримала велика зала людей, які залишилися на прес-конференцію після перегляду «Забороненого». Довгань розповіла про дружбу з Василем Стусом. Вона висловила сподівання, що фільм побачать не тільки в Україні, а й у світі. І що молоді люди, які придуть на цей фільм, не лишаться байдужими. Що серед них з'являться люди такої сили духу, такої волі, такої мудрості, які віддадуть себе служінню Україні», — підкреслила Довгань.

Як же виглядає кінобіографія важливого для мільйонів українців геніального поета-«шістдесятника» Василя Стуса: 70-ті, 80-ті роки. Радянська Україна – складова Московської тоталітарної імперії. Стрічка перемежується архівною хронікою тих часів. Це дійсно додає фільму правдивості і ніби занурює глядача в атмосферу того часу. Фільм хутко пробігає всіма важливими віхами життя поета, ніби екранізація параграфа з підручника літератури: людина на ім'я Василь Стус веде життя поета-революціонера. Він бере участь у вечорах, присвячених заарештованим дисидентам, слухає джаз, намагається подивитися «Тіні забутих предків» у колишньому кінотеатрі «Україна», пише полум'яні вірші, які прагнуть пробудити совість українців.

На початку фільму йдуть сцени з численними монологами Стуса про денационалізацію України, українську мову, катів і злочинців з КДБ. Поет постає перед глядачем незламним борцем героїчного епосу. У фільмі «Заборонений» яскраво показано й інших видатних «шістдесятників», зокрема, художницю, дисидентку та творчу подругу Василя Стуса Аллу Горську, яку чудово втілила акторка Карина Шереверова. (Дисидентка була вбита кадебістами 28 листопада 1970-го. Василь Стус пережив її лише на 15 років).

Продовження на стор. 2

СКАНДАЛЬНИЙ ФІЛЬМ ПРО СТУСА

Закінчення, поч. на стор. 1

Постійно натикаючись на представників влади – стукачів і «КД-Бістів», Стус втрачає спочатку місце в університеті (він – філолог), потім роботу кошегаром (філологам не годиться тягати вугілля), а зрештеші і свободу (у фільмі

показано другий, «уральський» термін поета). Друга половина фільму присвячена вже ув'язненню Стуса в таборі, яке закінчилося трагічно 4 вересня 1985 року... Етапований у пермську глушину, Стус потрапляє в гуцу сюрреалістичних розбірок між начальником табору, його коханцем і на-

дісланою «зверху» тіткою з КДБ, яка намагається змусити поета співпрацювати з новою «відлиговою» адміністрацією Горбачова. Добром це не закінчилося. Фінальна збірка віршів Василя Стуса була написана в таборі і, немов не бажаючи розлучитися зі своїм автором, там же назавжди

і залишилася. Фільм «Заборонений» ніби заново відкриває країні загиблого у в'язниці геніального поета України...

Одночасно з фільмом «Заборонений» виходить до читача й однойменна книга Сергія Дзюби та Артемія Кірсанова. В книзі є багато правдивих подробиць. Її

вже прискіпливо прочитали сучасники Стуса – Маргарита Довгань і Василь Овсієнко. Якщо бажаєте відчувати енергію Стуса – йдіть у кіно, якщо художню історію – читайте книгу. Перший наклад – 3 тисячі вийшов наприкінці серпня.

ІЛОВАЙСЬК 2014. БАТАЛЬЙОН «ДОНБАС»

Усе частіше український кінематограф порушує важливі для суспільства теми – тлумачення історії, анексію Криму та війну на Донбасі. Не стала винятком і стрічка «Іловайськ 2014. Батальйон «Донбас», яка розповідає про трагічні події влітку 2014 року під Іловайськом та розстріл українських підрозділів у «Іловайському котлі».

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Художній фільм «Іловайськ 2014. Батальйон «Донбас» розповідає про події серпня 2014 р. та долі бійців добровольчого батальйону «Донбас», що

билися і вмирали за нашу свободу. Можливо, художнього фільму, подібного цьому, в історії всесвітнього кінематографа ще не було. Річ у тому, що головного героя стрічки, командира штурмової групи добровольчого батальйону «Донбас» Тараса «Бішута» Костанчука зіграв... сам Тарас Костанчук. Це – реальна історія того, як він з тяжким пораненням голови з пораненим у ногу побратимом «Квентіном» переховувались в окупованому Іловайську й виходили до своїх. Крім того, в фільмі знялось 50 реальних добровольців з батальйону «Донбас», яким вдалося вижити у пастці, влаштованій російськими військовими в начебто «зеленому коридорі». Саме участь очевидців тих жахливих подій дала кінематографістам змогу зняти таке правдиве кіно.

В «Іловайськ 2014. Батальйон «Донбас», як свого часу в «Кіборгах», немає жодного пафосу і фальші. У кожного персонажа, у кожному фразі тут віриш, кожній долі співчуваєш. Участь ветеранів україно-російської війни допомогла зробити фільм реалістичним і з точки зору бойових дій. Ніколи ще, мабуть, і навіть у голлівудському кіно, хаос бою у місті не був зображений так живо й повно. 98%

Тарас КОСТАНЧУК, позивний «Бішут» – командир штурмової групи батальйону «Донбас», правозахисник, громадський діяч, меценат, автор ідеї та генеральний продюсер фільму під час інтерв'ю на презентації фільму 29 серпня в «Оскарі»

стрічки знято «наживо», без використання комп'ютерної графіки та спецефектів, і це дійсно впадає в очі. Батальні сцени «Іловайськ 2014. Батальйон «Донбас», бої у місті та на станції, дуже важка сцена виходу з оточення – це, мабуть, найкраще, що було зроблено в цій сфері за всі роки існування українського кінематографа. Бійці «Донбасу» грали в стрічці самих себе, але на ролі загиблих побратимів довелось запросити професійних акторів. І вони бездоганно виконали свою роботу. Актори, які грали Марка «Франко» Паславського (українець, майор армії США, який пішов на нашу війну простим солдатом), «афганця» Олександра «Скіфа» Романенка, командира взводу Сергія «Шульця» Шкарівського, кулеметника Віталія «Улибка» Костюка та інших загиблих героїв, справді, дуже схожі на своїх прототипів.

Фільм «Іловайськ 2014. Батальйон «Донбас» – не з тих, де головна інтрига, чим же все закінчиться. Бо закінчується все, як і в реальності, сумнозвісним «зеленим коридором», у якому російські війська віроломно

розстрілюють затиснуту в лещатах українську колону. І саме цей момент – найбільш видовищний і потужний у стрічці. Хоча й інші батальні сцени вражають розмахом: тут «по-справжньому» вибухають бензобаки, розриваються снаряди, летять назустріч кулі й постріли РПГ, гинуть люди... В іншому фільмі, додивившись фінальні титри, можна з полегшенням зітхнути, мовляв, усе це – інсценування, художні прийоми. Але не в цьому разі. Бо ті бійці батальйону «Донбас», про яких розповідають автори фільму, таки загинули. По-справжньому. Там, у реальному Іловайську 2014-го. І забути про це не вдасться: на тлі фінальних титрів одне за одним відпливають у чорноту їхні фото: Шульц, Скіф, Самольот, Франко, Карат, Улибка (а далі – й інші бійці батальйону, які загинули пізніше, в різний час і за різних обставин). У цьому – особливість стрічки режисера Івана Тимченка.

«Іловайськ 2014. Батальйон «Донбас», як і «Кіборги», – дуже важке кіно, тому що події, показані в ньому, ще болять українцям, але дивити-

ся його потрібно. Щоб пам'ятати, хто є ворогом України, щоб не зрадити пам'ять загиблих, щоб лікувати «втому від війни». Це дійсно дуже гарний і дуже потрібний сьогодні фільм. «Іловайськ 2014» разом з «Кіборгами» – це фільми, які треба показувати школярам, включати в шкільну програму сучасної історії та не один раз показувати по телебаченню на всіх каналах.

Для Івана Тимченка військова драма «Іловайськ 2014. Батальйон «Донбас», яка 29 серпня вийшла в прокат і буде показана більш як у 190 кінотеатрах по всій Україні, – це режисерський дебют у повнометражному кіно. Робота над стрічкою тривала майже три роки. Сценарій створювали зі спогадів реальних бійців батальйону, зокрема, – одного з бійців Тараса Костанчука із позивним «Бішут». До створення сценарію долучився Михайло Бриних. Тарас Костанчук був двигуном цього процесу, і те, що він зазначений як продюсер, не відображає всього, що він зробив для фільму. В якийсь момент він повірив, що через художній твір, через мистецтво можна зробити пам'ятник своїм загиблим побратимам.

Війна на сході України – це багато цікавих, неймовірно героїчних і трагічних історій, неможливо все розказати, тому сценаристи сконцентрувалися на людях. Через конкретних людей намагались показати весь драматизм того, що відбувалось там влітку 2014 року, бо живі учасники тих подій впевнені, що в «коридор» їх загнали для того, щоб знищити, адже добровольці ніколи нікому не були до вподоби. Тож ті, хто вижив там, вирішили, що треба зробити перший крок, – розповісти про все це у фільмі... І саме бійці, які пройшли цю війну, збирали гроші на цей фільм, більша ж частина коштів – це кошти самого Тараса Костанчука. Платники податків не витратили жодної копійки. Бюджет картини – близько 33 мільйонів гривень. «Маючи сценарій абсолютно патріотичного українського кіно, творці дуже сподівалися, що отримають

підтримку Міністерства оборони, Генерального штабу Збройних Сил, проте отримали несподівану для себе категоричну відмову! Врятував ситуацію підпорядкований не ЗСУ, а Нацгвардії (як і тодішній «Донбас») полк «Азов». Колеги надали групі Костанчука і танки, і гармати та іншу зброю, і можливість знімати. Тож весь «зелений коридор» був відзнятий на полігоні «Азову» під Маріуполем. Іншу велику частину батальних сцен знімали у «промзоні» села Липняжка Кіровоградської області.

Фільм створювався для великого екрану, тож спочатку він вийшов у прокат у кінотеатрах, згодом планується телеверсія – купу невикористаного або вирізаного з фінальної версії матеріалу, можливо, буде використано в багатосерійній телевізійній версії фільму. Над нею, за словами Тимченка, «йде робота». Після прокату в Україні автори розраховують показати стрічку за кордоном. Є домовленості про прокат у Чехії, Польщі, Кореї та Японії. А колись фільм з'явиться і в Інтернеті.

Актори і творці фільму «Іловайськ 2014. Батальйон «Донбас»: режисер стрічки – Іван Тимченко, сценарист фільму – Михайло Бриних, продюсер стрічки – Світлана Соловйова. Оператор-постановник – Олександр Земляний, уже відомий за роботою у фільмах «Позивний «Бандерас» і «Гніздо горлиці», Художник-постановник – Вадим Шинкарьов. Автор фантастично чуттєвої пісні до фільму – Юрій Здоренко, колишній музикант гуртів «ВВ» і «Борщ», який написав те, що від нього не очікував жоден із шанувальників. Головний консультант фільму, крім «Бішута», – борець «Донбасу» Дмитро Єсаулов «Камиш». У головних ролях: Тарас Костанчук («Бішут»), Анастасія Ренард (секретарка Світлана), Руслан Сокольник («Квентін»), Сергій Дзялік (ГРУшник Рунков), Олег Драч, Олександр Мавріц, Євген Ламах та інші.

ВШАНУВАННЯ МАРКІЯНА ПАСЛАВСЬКОГО

19 серпня минуло 5 років з дня загибелі в Іловайську Маркіяна Паславського. У Києві 18 серпня у Патріаршому Соборі УГКЦ відбулась панахида по Маркіяну Паславському та по всіх українських учасниках війни на Донбасі. На наступний день – на Аскольдовій могилі. Там він похований.

Данута КОСТУРА

Вечері 19 серпня в Інформаційно-виставковому центрі Музею Майдану відбулась зустріч з родиною Маркіяна Паславського, яка приїхала зі США, з його друзями та побратимами.

КОРОТКО ПРО МАРКІЯНА ПАСЛАВСЬКОГО

Народився 16 січня 1959 року в окрузі Мангеттен, Нью-Йорк. Закінчив у 1981 році Військову академію Вест-Пойнт, пластун. Служив у Збройних Силах США. У 1991 році звільнився з армії у званні капітана. Працював інвестиційним банкіром у Нью-Йорку.

У 1992 році переїхав в Україну, де допомагав великим інвестиційним компаніям, які намагалися зайти на український ринок. Згодом в Україні відкрив власне підприємство.

Учасник Помаранчевої революції та Революції Гідності.

У квітні 2014 року пішов на фронт, перед тим змінивши своє громадянство з американського на українське. Воював з позивним «Франко» у добровольчому батальйоні «Донбас».

ПРО ЩО РОЗПОВІЛИ НАЙБЛИЖЧІ МАРКА ПАСЛАВСЬКОГО

В Україну приїхали мама Героя Орися, брат, сестри. В Інформаційно-виставковому центрі Музею Майдану вони розповіли, яким був їхній Марко, відповіли на запитання присутніх.

В Америці родина Паславських-Гунчаків опинилася після війни як політичні емігранти. Для них було дуже важливо, щоб діти знали українську мову, історію. Тому займалися на українознавчих студіях, були пластунами. Родина була велика, дружна. Жили поряд. За словами пані Ориси, бабуся уважно слідкувала, чи спілкуються її внуки між собою українською.

Маркіян у школі був цілеспрямованим, дисциплінованим,

Нестор ПАСЛАВСЬКИЙ

Орися і Нестор ПАСЛАВСЬКІ

успішно займався спортом. Його виокремили серед інших. Щоб вступити до найпрестижнішої Військової академії Вест-Пойнт, потрібна була рекомендація поважної людини. Сенатор з їхнього округу поручився за Марка Паславського.

Одна з його двоюрідних сестер розповіла, що доволі часто навідувалася в Україну, зокрема, під час Помаранчевої Революції. Звернула увагу, що серед прапорів багатьох держав, які тоді майорили на Майдані, не було американського. Разом з Марком пішли в американське посольство, де дістали згоду на підняття прапора США. Виявилось, що не так і просто було роздобути його у Києві. Але стараннями брата американський прапор долучився до інших.

Під час Революції Гідності, де був активним її учасником, збирав артефакти і привіз їх у Нью-Йорк під час однієї зі своїх поїздок. Їх виставили в Українському домі. На виставці побувало багато американців.

Зараз ці експонати демонструються у Музеї української діаспори у Києві. Тут напередодні роковин відкрито виставку, присвячену Маркові і 5-річчю Іловайських подій. Родина надала багато цікавих речей, серед яких фотографії, військовий мундир Марка.

Рідні не знали, що він воює. Дізналися, коли побачили репортаж про батальйон «Донбас», який зняв американський журналіст.

Маркіян з боями пройшов Артемівськ (Бахмут), Лисичанськ, Попасну, Первомайськ, Курахове, Мар'їнку.

Вадим Гайдін, побратим Маркіяна, розповів, що вперше побачив його у Нових Петрівцях, коли формувався батальйон. Подумав спочатку, що це американський інструктор буде їх тренувати. А виявилось, що це доброволець. Вони

потрапили в одне відділення, де їх навчали фахівці з «Альфи».

Зблизились, можливо, тому, що за віком були старші від інших добровольців.

Марка всі поважали. У нього був маленький привілей – на бойовому завданні він сам обирав собі позицію. І це завжди була найнебезпечніша ділянка.

Після кожного бою він збирав (як в американському війську) так званий брифінг, де розбирав бій до подробиць, аналізував. А після брифінгу пригощав усіх цукерками. Він любив солодощі.

За словами Вадима Гайдіна, у Маркіяна було принципове рішення служити солдатом. Йому пропонували стати командиром. Хоча, можливо, пропозиція була зроблена не належним чином.

Більшість бійців підрозділу, де воював Маркіян, були з Донбасу. Щоб приховати свої дані, кожен мав свій позивний. Марко мав позивний Франко. Про його справжнє прізвище Вадим дізнався, коли купляв квитки до Києва. Але до Києва поїхати не судилося, змінилася ситуація і їхній підрозділ направили визволяти Іловайськ.

Вадим сказав, що Марко напередодні відчував, що щось насувається, і говорив: «Хлопці не будьте героями, просто виконуйте свою роботу». Але в останньому бою він не просто виконав свою роботу.

19 серпня вони утримували позицію, від якої залежало життя інших бійців. Над ними розірвалася граната. Осколки були смертельними. Фактично Маркіян собою прикрив Вадима, який був поруч.

Режисер Олег Ущенко знімає дві короткометражки (по 24 хвилини кожна) про Маркіяна Паславського. Каже, що Марко – людина-результат. Намагається зробити фільм таким, щоб відповідав його характеру.

Марко брав активну участь у двох революціях. Збереглися фотографії з вулиці Інститутської, зроблені 20 лютого 2014 року під час масових розстрілів на Майдані. Знаючи траєкторію пострілу, намагався вивести людей з-під обстрілів.

Олег Ущенко розповів, що Маркіян Паславський хотів працювати в Національному банку. Для цього треба було за «українською традицією» зробити 2-3 дзвінки, «але то вже не був би Паславський».

Якщо хтось хотів посваритися з Маркіяном, то потрібно було лише розказати йому, як обійти податки. Бувало, після його допомоги у налагодженні бізнес-контактів (зокрема, з поляками) дехто приносив йому у конверті гроші. Це викликало у нього обурення, бо ж «я з тобою угоди не підписував», тому, як у такому випадку сплачувати державі податки. Сплачування податків було для нього святою справою.

Вважав, що найкращий комплімент – це коли людина якісно робить свою роботу.

ВШАНУВАННЯ

Маркіян Паславський своїм ставленням до життя показував українцям, яким має бути громадянин. Він міг зробити для України ще багато добрих справ. Не судилося. Він долучився до когорти Небесних Героїв.

Нагороджений посмертно орденом Данила Галицького, недержавною нагородою – орденом «Народний Герой України».

Його ім'ям названа гімназія у місті Підгайці Тернопільської області. Звідти родом його рідні.

У 2015 році в місті Попасна Луганської області вулицю Воровського перейменовано на вулицю Марка Паславського.

У 2016 році у Львові відкрито реабілітаційний центр імені Марка Паславського, де лікуватимуть військовослужбовців, які втратили на війні кінцівки.

У 2015 році у Києві заснована благодійна організація «Благодійний фонд імені Марка Паславського». З 2017 року фонд вручає іменні медалі іноземцям, які беруть участь у боях за Україну.

ЧОМУ УКРАЇНЦЯМ ВАРТО ПОДОРОЖУВАТИ РОЗДУМИ ПРО МЕНТАЛІТЕТИ ТА МОДЕЛІ ІСНУВАННЯ НАРОДІВ

Подорож – це праця, а не розвага, – вважає мандрівник з Чернігова Олександр Волощук. Своїми великими вчителями він вважає Миколу Пржевальського та Федора Конюхова. У генеалогії обох простежується українське коріння. Відомо, що Микола Михайлович Пржевальський є нащадком запорожця Корнила Паровальського. Це поляки його прізвище трохи переінакшили, коли надали Корнилові шляхетський титул за військове уміння і хоробрість.

Сергій ЛАЩЕНКО

Сашко ВОЛОЩУК на березі Магеланової протоки. Південна Америка

Дитинство ж нашого сучасника Конюхова минуло на Приазов'ї, його мама розмовляла українською. Предки Федора по батьківській лінії жили на берегах Білого моря. Тобто були поморами. Якщо говорити про суто «наших» мандрівників, тобто громадян України, то можна згадати ще Сергія Гордієнка та Миколу Хрієнка. Але саме Сашко Волощук, подорожуючи автостопом, намагається якнайглибше дослідити стан української діаспори в країні, якою подорожує. І винести з кожної подорожі щось повчальне, якусь пізнавальну «родзинку». Як тільки він повертається з чергової мандрівки до свого рідного Чернігова, я відразу напиною вітрила і лечу туди ж. Добре знаю, що за Волощуком «не заржавіє», – і він щедро поділиться своїми знаннями та мудрістю. Ось і цього разу починаємо розмову про найвідоміших мандрівників людства.

– Якщо говорити про ХХ століття, то я виділив би Тура Хейердала та Жака Кусто, – говорить Олександр. – Перший хотів довести, що люди з Африки на папірусних човнах могли допливати до Латинської Америки. І він довів це. А Кусто досліджував океан. Ще є багато видатних альпіністів, але сьогодні я говорю про мандрівників у більш широкому сенсі.

– Олександр, нещодавно ви повернулися з подорожі Євро-

пою. В кожній подорожі є щось повчальне. Є речі, про які мають знати українці?

– Звісно, кожна подорож додає знань. І кожна подорож є пізнанням світу, а не розвагою. Хоча останнім часом непомітно відбувається «девальвація» такого поняття, як мандрівник. Адже подорожувати стало легше. А я вважаю, що в кожній подорожі неодмінно мають бути труднощі. А стосовно повчального для українців, то це моделі існування того чи іншого народу.

– Українців можна назвати «фанатами» мандрівок?

– Я б так не сказав. Ми середні у довгому списку народів. Також не можна сказати, що любителями мандрівок є молдавани чи, скажімо, мешканці Середньої Азії. Молдавани, як і ми, – землероби. А цінності ісламу не передбачають тривалої відсутності чоловіка в родині. Фанатами мандрів я б назвав британців, росіян, японців, німців...

– Чим запам'яталася Європа?

– Якщо узагальнювати, то Європа є територією порядку і закону. Але там нема щирих людських стосунків. Винятки є, звичайно. Франція здалася мені душевною країною. Вона непогана і в плані автостопа. Вам може зупинити настільки гарна жінка, що потім і виходити з автівки не захочете... Яюсь французька дівчина явно арабської крові мене підвозила, хоч у себе на історичній батьківщині навряд чи зробила б так. Адже араби – мусульмани, там є певні обмеження сво-

боди. Але у Франції люди стають набагато розкутішими. Якщо в Іспанії чи в Португалії «зайця» з поїзда висаджують без зайвих сентиментів, то французи набагато делікатніші. Колись і мене зсадили, при цьому ніяковіли і вибачалися. Але «країнами душі» в повному сенсі є Грузія, Туреччина, Афганістан, Південна Корея, Таїланд, країни Середньої Азії...

– Ого! Несподіваний перелік. А Китай?

– Там теж є душа... Але вже китайська. У цій країні одразу відчуваєш, наскільки вона відрізняється від інших. Один з мандрівників навіть книгу видав: «Китай – совсем другая страна». Китаєць без дозволу згори навіть собачої будки не збудує. Він неодмінно попитає дозволу у свого начальника, а той у свого, і так далі... Ця всюдисуща й обов'язкова ієрархія дозволяє тримати у відносній гармонії півтора мільярда населення. Відчувається, що у Китаю велике майбутнє. Багато будується, причому навіть на необжитому заході країни. Китайці з перенаселеного сходу не поспішають туди переселятися, бо на заході суворіший клімат. Висотки поки стоять порожніми, але ніхто там і цвяха з дверей не витягне... Китайці звикли до порядку.

– Нам у них варто повчитися?

– Звісно, не зашкодило б! Хоча при нашій схильності до анархії переймати китайські цінності буде ой, як непросто! Проте у світі є чимало країн, які могли б служити прикладом успішних

позитивних змін у менталітеті. Південна і Північна Корея зовсім різні, хоча ще 60 років тому це був єдиний народ. Варто згадати і Чилі. За два десятиліття правління Піночета чилійці дуже змінилися. Вони багато працюють і не будуть виходити на демонстрації з будь-якого приводу, як це роблять у сусідній Аргентині. Зате аргентинці комунікабельні, ширі, товариські, там ніхто не образить навіть бомжа; а поліція у разі якогось конфлікту неодмінно буде на боці безхатька, а не багаті люди.

– Є щось спільне у країн світу? Можна говорити про якісь історичні паралелі?

– Історичних паралелей при бажанні можна знайти дуже багато. У Парагваї українці живуть дуже заможні, бо займаються сільським господарством. Але дороги там такі ж погані, як і в нас... Або, скажімо, у Туреччині є така територія – Лазистан. Колись там жили грузини, але потім вони прийняли іслам, стали частинкою турецького суспільства. Хоча про своє коріння пам'ятають... На південному заході Болгарії живуть ісламізовані болгарари. Там найвища і найкрасивіша частина гірських Балкан і скрізь колоритні мечеті.

– Це можна порівняти із зростаючою Кубанню чи з територією ДНР-ЛНР? Коли зміни в культурі і в менталітеті відбуваються в результаті захоплення і завоювань, попри спільне етнічне коріння...

– Якоюсь мірою, так. А стосовно паралелей... Скажімо, грузини масово їдуть на роботу в Туреччину, як і українці – в Польщу. Вони там працюють на чайних плантаціях, доглядають за худобою, а жінки – в готельному бізнесі. Незалежна Грузія бідніша, ніж та, що була у складі СРСР. Як і Україна. Значно багатшою є упокорена Чечня. Тут напрошується аналогія з Білоруссю. Є й інші цікаві моменти. Якщо говорити про Францію, то на півдні цієї країни багато людей володіють іспанською. А на півночі Іспанії чимало людей знають французьку. І нема жодних мовних непорозумінь! Нам би повчитися. Хоча іспанська, як на мене, легша, ніж французька. Наведу приклад: У Франції є

місто Ош. Як і в нашій Киргизії. Проте на письмі це буде виглядати як: «Auch». Або вимовляється «Фуа», а пишеться «Foix». Коли пішки мандрував Андрою (є така маленька країна між Францією та Іспанією), то там і вивіски є – як іспанською, так і французькою мовами. І нічого, миряться якимось, бо толерантні. До речі, в Португалії я познайомився з Павлом Садохом – лідером української громади. В португальській столиці тепер навіть вулиця України є – «авеніда Україна». І вже говорять про встановлення погруддя Шевченка в Лісабоні. І ще скажу: португальці – також нація мандрівників. Принаймні у минулому. Мабуть, це пов'язано з тим, що вони живуть на березі океану.

– А наші козаки подорожували на «чайках»...

– Я ж і кажу: це пов'язано з місцем проживання. Якби ми жили на березі Атлантичного океану, то також мали б свого Колумба чи Васко да Гама. До речі, Федір Конюхов у свої 14 років здійснив вдалу спробу перепливати Азовське море на веслах. Плив 4 чи 5 днів... Після повернення Федора батько дав йому доброї прочуханки і спересердя порубав той рибальський човен сокирою. Адаже син нікому не сказав про свою мандрівку! Ось бачте, лише невелике Азовське море, а вже такий результат... А тепер Федір Конюхов пливе на веслах з Австралії до берегів Південної Америки. Якби українці жили на березі океану, то ми мали б дуже багато таких мореплавців.

– А у вас є почуття, що виконуете якусь важливу місію?

– Є. Мені важко без мандрівок, без пізнання світу... Коли минулого року я був у Парагваї і виступав у місті Фрам, хлопчик років дванадцяти (частково «іспанізований», але таки з українським корінням) сказав після мого виступу перекладачці: «Хочу стати таким, як цей сеньйор. Що для цього необхідно?». Я відповів: «Треба добре вчити географію і навчитися ставити перед собою мету...». Така реакція на мій виступ маленького українця з протилежної частини земної кулі ще раз підтвердила, що я займаюся потрібною справою.

БІБЛІОТЕЧНИЙ ТУРИЗМ У МІЛАНІ

Юлія МАТТУ

МОДНІ БІБЛІОТЕКИ МОДНОГО МІСТА

Італія, країна смачних вин і пахючих сирів!!! О, як же хочеться заговорити італійською на вулицях Мілана! Просто кружляти між перехожих, захоплено повторюючи: «Buongiorno mia bella Italia!!».

Подорож до Мілана – не дешево задоволення, адже навіть квитки до такого лакшері-гламурного місця та ще й у серпні коштують аж занадто дорого. Але ж ми завжди маємо вибір: або ходити в нових джинсах на базар, або в старих – вулицями Мілана.

Знаєте, чим пахне на вулицях Мілана? От, наприклад, на вулицях Львова всюди пахне кавою, а в Мілані звідусюди пахне парфумами!

Прилетівши в Мілан о п'ятій ранку в аеропорт «Бергамо», невиспана, але повна ентузіазму, я взяла таксі і поїхала в центр міста. Маю чотири години на каву і прогулянку.

Мій маршрут був прокладений на папірці покровою ще в Києві, тож, не поспішаючи, п'ю свою ранкову каву і зустрічаю світанок на площі біля собору Дуомо. П'ю і думаю про те, що таких прекрасних моментів у моєму житті могло б не бути, якби я не вирішила досліджувати бібліотеки світу.

МІЛАНСЬКА БІБЛІОТЕКА МОДИ

Якщо Мілан є столицею моди, як тут бути без бібліотеки моди?

Я навіть не знала, що такі бібліотеки бувають, поки не почала вивчати книгозбірні Мілана.

Я завчасно написала листа з проханням надати інтерв'ю для газети «Культура і життя» і була приємно вражена швидкою відповіддю й гостинним запрошенням.

Тож у Міланській бібліотеці моди мене зустрічала пані Джудіта Ранкаті, вишукана й елегантна, як і належить бути не скажу «працівниці», краще скажу «музі» цього лакшері-бук-спейсу.

Пані Джудіта розказала мені, що бібліотека є приватним закладом і брати додому книги та інші видання тут неможливо, але охочі можуть зняти копії будь-якої книги чи журналу.

Бібліотека – одна із найбільших спеціалізованих бібліотек моди в Європі.

Міланська модна бібліотека – це документальний центр, який

Міланська бібліотека моди

Міланська бібліотека моди

Бібліотека Брера

об'єднує понад 70 000 назв, включаючи національні та міжнародні журнали, книги й інші друковані видання.

Утворившись із приватної колекції, вона пропонує цілеспрямовані дослідження та консультації професіоналам у секторі моди, а також безкоштовні консультації для ентузіастів.

Доступ до бібліотеки можна отримати за допомогою щомісячної, піврічної або щорічної картки, розробленої для різних типів користу-

вачів: студентів, операторів і компаній.

У Міланській модній бібліотеці також є видавництво Bel Vivere Media, що має 16 власних газет. Їхні архіви зберігаються в бібліотеці.

Колекція бібліотеки розповідає про історію міжнародної моди від середини 800-х до сьогодні.

Всередині бібліотека досить незвичайна, площа її становить близько 650 квадратних метрів: унікальні дизайнерські холи, кінозал і наймодніша кухня, яку я колись ба-

видатніші полотна таких майстрів, як Рафаель, Мікеланджело, Караваджіо і багатьох інших майстрів.

Окрім галереї, в палаці Брера розміщені астрономічна обсерваторія, ботанічний сад і Національна бібліотека, куди я і прямую для того, щоб нарешті побачити її на власні очі, а не на екрані ноутбука.

Величність інтер'єру, збереженого з XVIII століття, просто збиває з ніг! Це неймовірна розкіш простору і мистецтва! Висота стель вражає тим, що полиці з книжками навіть важко порахувати на перший погляд. Фактично весь інтер'єр збережено в первозданному вигляді.

Бібліотека Брера є однією з найбільших бібліотек Італії! Бібліотека заснована в 1770 році австрійською імператрицею Марією Терезою і розміщена на другому поверсі величного палацу Брера, побудованому єзуїтами в XVII столітті. На даний момент є регіональним архівом Ломбардії.

Щоб зрозуміти масштаб простору, скажу лише, що зала Марії Терези, яка була спроектована архітектором Джузеппе П'єрмаріні, вміщує понад 35 000 книг.

Бібліотека Брера є однією з 47 публічних бібліотек Мілана. Туристи можуть відвідати першу залу, інші приміщення доступні лише читачам. Але стати читачем бібліотеки – не проблема, потрібно лише мати при собі паспорт (житель будь-якої країни по досягненню 16 років може стати читачем бібліотеки).

Я довго бродила бібліотекою, торкаючись книжок і вдихаючи запах віків. Особисто для мене відвідати бібліотеку Брера в Мілані – це доторкнутись до історії. Це – велич, яку не можна передати словами. Це – перехоплений дух. Це... космос!

Взагалі, Мілан – дуже особливе атмосферне місто. Тут чисто на вулицях, і навіть безхатки, які сплять просто неба, виглядають дуже пристойно. Вони стелять на землю охайні килимки, а вкриваються симпатичними яскравими коцками. Місто контрастів, де кожен другий перехожий несе в руках пакет з лого «Прада», «Крістіан Діор» або інших брендів. Це – місто мрії всіх світових модниць. Це – місто, де найбільше скупчення красунь на душу населення. Місто, яке говорить всіма мовами світу. Де піца зовсім інша на смак і на вигляд. Місто, куди хочеться повертатись.

чила. Так, навіть на кухні бібліотеки проходять різноманітні модні заходи!

Сотні заходів відбулися тут з моменту відкриття для публіки у 2008 році: модні покази, виставки, коктейлі, дні преси, редакційні презентації, семінари, ділові зустрічі, кінопокази...

Не лише події: Міланська модна бібліотека – ідеальне місце для салонів або розміщення товарів, місце зустрічей дизайнерів, італійських та закордонних покупців і галузевих компаній.

Це – місце зустрічі модної спільноти. Я дуже вдячна пані Джудіті за гостинну зустріч і проведену екскурсію.

Насправді, мені б дуже хотілось, щоб якийсь київський меценат теж відкрив у Києві таку от модну бібліотеку, де б збиралась українська модна спільнота. Це ж круто сказати: «Привіт, я зараз у Пасажі, купую нову сумку Прада, бо якось не зручно із вчорашньою йти на вечірку в бібліотеку».

Подякувавши за прийом, я вирушила далі шукати вулицю Брера. Як ви думаєте, що там? Звичайно ж, Пінакотекка Брера!

БІБЛІОТЕКА БРЕРА

Вулиця Брера розташована в одному з найбогемніших кварталів Мілана.

Взагалі, назва «Брера» прийшла з давніх часів, з латини означає поле або ліс, що розташовується на окраїні. Саме на окраїні це місце колись і було.

«Пінакотекка» в перекладі – сховище картин. Тож тут зберігаються колекції живопису, найкращі і най-

СВІТ ІЗ КУБИКІВ. ОСТАННІЙ ФУТУРИСТ

Валерій ВЕРХОВСЬКИЙ

«Тридцять років вбирали свої мрії в білий мармур і обтічний хром, безсмертний кришталі і поліровану бронзу. Але якось однієї ночі ракети з обкладинок Гернсбекових журналів з хижим виттям упали на Лондон».

Вільям Гібсон

«Континуум Гернсбека»

Фантастика прискорювала настання майбутнього, але коли воно настало, виявилось, що самі фантасти були не готові до нього. Мрія перестає бути мрією, і це певною мірою несе розчарування. Реальність уже не викликає такого феєричного захоплення, максимум, на що вона може розраховувати, — це зацікавленість. Коли змінюється світ, має змінюватися й фантастика.

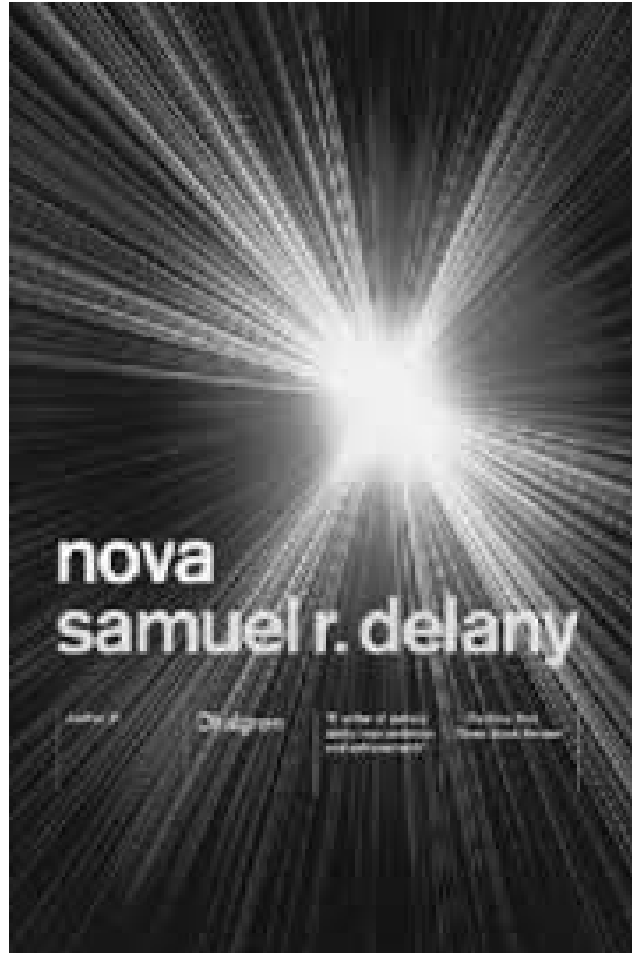
Кінець 1950-х років приніс реалізацію мрії про штучний супутник, а початок 1960-х — відібрав у фантастики і мрію про політ у Космос людини. Фантастичні вгадки втілювалися в реальність, що викликало необхідність змін. І вони настали в середині шістдесятих років зі сплеском Нової Хвилі.

Айзек Азімов узагалі кинув писати фантастику після 1957 року, і це затягнулося на цілих 15 років. На жаль, через «обставини нездоланної сили» зникли три дуже вдалих дуети: два американських і один французький. Фредерік Пол і Сиріл Корнблат — через передчасну смерть Корнבלата в 1958 році; Пол присвятив себе редакторській роботі й повернувся до творчості лише на початку сімдесятих.

Того ж 1958 року помер Генрі Каттнер, і Кетрін Мур, його дружина, припинила літературну кар'єру.

У 1959 р. у Франції пішов у небуття Шарль Хеннеберг, його дружина Наталія Хеннеберг (дівоче прізвище Новоковська) продовжила писати після смерті чоловіка і співавтора, але це було вже зовсім не те.

Невибаглива художня якість фантастики попередніх поколінь вполюбливала її до сухого стилю наукових доповідей, але на дворі вже були шістдесяті. Якщо тепер про запуск ракети на Венеру мож-

Семюель Ділені — перший афроамериканський письменник-фантаст

на прочитати у ранковій газеті, то навіть взагалі ця фантастична література?

Наукова фантастика значною мірою проросла з поетичного футуризму 1910-1920-х років. Вона ж і повернулася до нього, здолавши коло в півстоліття. Тільки якщо раніше технічний прогрес видавався мало не релігією, що давав людині безодню могутності й надію на світле майбутнє, то для Нової Хвилі машина вже перетворилася на ідола, що вимагає жертв.

Попит породжує пропозицію. Вгадати, що потрібно читачеві, неможливо шляхом медитацій і нав'язування вподобань. Треба друкувати різну фантастику, і відстежувати при цьому, що з виданого зацікавить читачів.

На прикладі літературних зрушень 1960-х років можна зрозуміти, як змінюється аудиторія та її настрої, і які чинники впливають на цей процес.

Друга половина сорокових у США відома таким явищем, як бум народжуваності. Люди ще пам'ятали Велику Депресію, Другу світову, тому коли їхні діти, покоління, назване «бебі-бумерами», народилися на світ, їх виховували для ща-

сливого життя у світлому майбутньому, але коли настав час ставати повнолітніми, почалася війна у В'єтнамі, і майбутнє зникло. Навіщо дбати про майбутню кар'єру, якщо майбутнього немає? Освіта ні до чого, якщо тебе завтра застрелить у джунглях неписьменний в'єтнамець. Їх виховували бути конформними, виконувати приписи, дотримуватися традицій та законів, але все це перетворилося на попіл, у підсумку чого виник сумнів — великий сумнів у всьому. Держава, що проголосила себе світочем свободи, обителлю правди, трошки забрехалася, і це призвело до розчарування і втрати орієнтирів у цілому покоління.

Народжувалися і зникали молодіжні субкультури; найбільш колоритною з них стали хіпі: інший одяг, зачіски, інший лад життя, інша музика, інші, не ті, до яких привчали з дитинства, цінності. І наркотики, що наче азійська отруйна змія стали доступнішими, проповзли до порога кожної домівки в самих США.

LSD до 1966 року взагалі не вважався за наркотик; ця кислота і справді не вповні відпові-

дає критеріям наркотичних речовин: фізіологічна залежність мінімальна, діє лише на мозок — орган, конформісту геть не потрібний. Навіть після заборони мода на LSD тільки зросла в інтелектуальних колах. Тоді, в шістдесяті, в моду увійшов постмодернізм, з його відірваністю від традицій і порушенням правил. Ця літературна течія не могла не вплинути на фантастику. І вплинула, не минуло й п'яти років.

Головне — змінилися обставини. Ті, хто підлітками читав «Емейзінг» та «Естаундінг», а в студентські роки — романи Гайнлайна та Азімова, уже самі запускали ракети на Місяць і «далі — скрізь». Вони шукали в літературі чогось нового, старий добрий наївняк залишився в їхньому дитинстві.

У 1960-х в США покоління бебі-бумерів пішло вчитися в коледжі. Загальний рівень достатку в американських сім'ях дозволяв здобути вищу освіту великій кількості охочих. Відтак і кількість викладачів, молодих, з новими поглядами на життя, зросла. Люди могли й бажали читати щось інакше, нехай чудернацьке та надреальне,

аби було незвичайне. Незвичайність і є головним елементом фантастики, хіба не так?

Нова Хвиля фантастики зародилася у Британії. Майкл Муркок, котрого в 1990-ті в Україні прозвали Миколою Мурком, тоді, в шістдесяті, знайшов кошти на вихід англійського часопису фантастики «Нью Ворлдс», що перебував у летаргії, і зайняв у ньому посаду головного редактора.

Нове життя нового прагне слова — «нью ворд» мало бути сказане і воно було сказане. Вплив особистості головного редактора на літературний процес — беззаперечний. Якщо перед нами особистість і якщо цьому головному редактору вдається вловити тенденції свого часу та вгадати побажання читачів.

Те, що Нова Хвиля зародилася в Англії, теж має свої причини. Велика Британія протягом 1947-1966 рр. втратила майже всі колоніальні володіння і з найбільшої імперії світу перетворилася на маленьку острівну державу поруч з Європою, таку, що приречена бути в культурному затінку величезної англомовної Північної Америки. Відповідно, писати про Британський сектор Галактики та її Величності зорельоти стало геть несерйозно. Штатпувати один за одним «апокаліпсиси» про загибель острова від стихійних лих, перенаселення або від тоталітарного режиму було неважко, тільки читачам така література приїлася, їм хотілося чогось іншого.

І британські автори, відвівши погляд від зоряного неба над ними, заглибилися у внутрішній космос людського серця — і вони знайшли там багато жакливого і гидкого...

В Америці Нову Хвилю підхопив Гарлан Еллісон, свого часу вигнаний з коледжу за повну відсутність літературного хисту, що не завадило йому згодом стати одним з трьох фантастів, які отримали найбільшу кількість відзнак «Х'юго» та «Неб'юла».

Фриц Лейбер, за освітою теолог, як виявилось, писав у стилі Нової Хвилі ще з сорокових і став їхнім патріархом. Теодор Старджон, якому і раніше не бракувало визнання, в 1971 році написав краще своє оповідання, цілком у дусі Нової Хвилі — «Скальпель Оккама», в якому допускається можливість того, що корпораціями,

які отруюють атмосферу нашої планети, володіють інопланетні агенти, а їхньою метою є пристосування Землі до заселення інопланетянами...

Ознаки Нової Хвилі: стилістична витонченість і ускладненість; ідея ілюзорності реальності та множинності світів; заглибленість у психологізм, відмова від схематичності протиставлення добра і зла в конфлікті персонажів, глибокий аналіз їхньої мотивації; скасування рамок і обмежень у виборі тем — розгляд всіх варіантів майбутнього, навіть шокуючих. Кримінал, наркотики, сексуальні збочення стають предметом неупередженого вивчення фантастів. Ці питання стали нагальними в 1960-х, вони потребували осмислення. Точно і неупереджено сформульоване питання — це вже половина відповіді.

Якщо фантасти 1920-1930-х років не ускладнювали поставлених запитань, часто декламуючи устами персонажів готові відповіді, а їхні наступники у 1940-1950-ті ставили запитання, знаючи наперед відповідь, то з настанням епохи Нової Хвилі у фантастиці автор шукає відповідь разом із читачем, залишаючи його у стані вибору.

Наприклад, Норман Спінрад увійшов в історію фантастики зухвальством фантазії, що доходила до цинізму. В одному з романів у нього описано планету, де соціальна ієрархія побудована на канібалізмі; в одній повісті, написаній у 1991 році, в недалекому майбутньому пандемія СНІДу охопила половину людства, але один науковець створив антивірус імунодефіциту, що... поширюється так само, як і ВІЛ, і тепер порятунок залежатиме від порушення старих суспільних норм.

Безумовно, інтуїтивні етики серед авторів Нової Хвилі переважали. Клуб інтуїтивних етиків складається з етико-інтуїтивних екстравертів, інтуїтивно-етичних інтровертів, етико-інтуїтивних інтровертів і інтуїтивно-етичних екстравертів (ІЕЕ). Одним з ІЕЕ був Семюель Ділені — перший афроамериканський письменник-фантаст, який не лише увійшов до кола лауреатів премій «Х'юго» і «Неб'юла» (на той час йому було лише 25 років), а й отримав неформальний титул «кращого фантаста» від критиків за роман «Нова», тож про цей твір варто розповісти.

«— А де тут Земля?

Батько розсміявся.

— Ти не побачиш її на цій мапі. Це ж мапа Федерації Стожар.

Морган поклав руку хлопчику на плече.

— Наступного разу я принесу тобі мапу сузір'я Дракона.

Лок повернувся до батька.

— Я хочу в сузір'я Дракона!

— Мапа Дракона! Усе, що йому потрібно. Мапа Дракона».

Через тисячу років земляни розповсюдилися по планетах Галактики. І мешканці цих планет перестали вважати себе землянами, адже вони вже багато поколінь народжувалися і жили під променями інших світил. Земля із найближчим до Сонця простором, умовним сузір'ям Дракона ще сприймалася за центр Всесвіту, проте економіка править своє, і життя все ставить на свої місця: ті, хто лишився на рідній планеті, — лише конкуренти нащадкам тих, хто полетів на інші планети. У скупченні Стожар відстань між зоряними системами дуже близька, що давало перевагу для їх освоєння та розвитку, міжзоряної торгівлі. Іліріон — надважкий трансурановий елемент, основа ядерної енергетики майбутнього, паливо для космічних польотів, а все перераховане разом — визначає політику, залежність чи незалежність планет і зоряних систем. Урвати лідерство видобутку іліріону, зруйнувати монополію земних кланів на нього означало здобути владу над усією заселеною людськими частиною Галактики.

«З роду піратів, опалений вогнем, названий розбійником, вбивцею, крадієм. Стерплю... Я зірву одразу всі призи й стану тим, хто позбавив сузір'я Дракона його майбутнього».

«Нова» була названа кращим науково-фантастичним романом, і заслужено може вважатися таким, хоча й не отримала жодної премії (конкуренція наприкінці 1960-х у фантастиці була висока). Плюс цього твору, що в ньому нема драматичних сексуальних тем, проте текст вражає відшліфованістю суто діленівського стилю. Попередні ж книги Ділені — «Вавилон-17» і «Перетин Ейнштейна» написані у більш притаманній автору манері, тобто торкаються теми «нетрадиційного» в сексуальних стосунках. Казати про це, можливо, й виглядало революційно, по-бунтарськи та сміливо в шістдесяті, і, безперечно, було модним у сімдесяті, проте в наш час починає дратувати, наче заявлений анекдот.

Фантасти-логіки прагнуть знайти «універсальну формулу», якщо не досягнення щастя, то принаймні вирішення гострих

проблем, що ставить перед нами життя. Ділені — інтуїтивний етик за соціотипом, його в казкових здобутках науково-технічної революції цікавить не захоплення всемогутністю людського інтелекту, а наслідки впровадження технологічних досягнень для життя суспільства, зміни, що несе прогрес людству, — переважно етики-фантасти пишуть саме про це.

Однозначно позитивного сприйняття науково-технічного прогресу, як це було до нього, в Ділені нема. Але й однозначної чорнушної картини майбутнього, як буде після Ділені, теж немає. Письменник вирізняється тим, що неупереджено висвітлює ці тенденції.

«Маус витягнув з рота льодяник.

— Хочеш досмокотати? Мені він набрид.

— Дякую, — сказав Катін і продовжив. — Тільки уяви собі, що таке чистота. Цілу тисячу років — приблизно між тисячу п'ятисотим і дві тисячі п'ятисотим роками — коли люди марнували шалену кількість часу та енергії на те, щоб речі були чисті. Це припинилося лише тоді, коли остання інфекційна хвороба стала не тільки виліковною, але й просто неможливою... Гадаю, в ті часи існували причини робити з чистоти культ: вважалося, що бруд і хвороба пов'язані. Але коли зараження стало застарілим поняттям, відповідно, зникла потреба і в гігієні...

— Що, справді?»

За кілька років після виходу книги завдяки вакцинації людство перемогло віспу, тож підстави для подібної екстраполяції у Ділені були. Тисячі років достатньо, щоб змінити уявлення про звичні в нашому житті речі, й автор це розумів.

Уявлення про астронавтів, як про героїв Галактики, лицарів Космосу, капітанів Майбутнє, у стерильних формених комбінезонах несло дух тоталітаризму; культура до середини 1960-х була досить мілітаризована, настільки, що це стало звично. І саме військові стали першими підкорювачами орбіти. Та йдеться про далеке майбутнє, коли ніяких військово-космічних флотів не існуватиме. Для Ділені астронавти це матроси-анархісти, волоцюги Космосу, з усілякими відповідними звичками.

«Назустріч їм з підвальчику-кафе виходив чоловік — чорношкірий, з червоними та зеленими са-

моцвітами, що вросли в груди, обличчя, руки та стегна.

— Але якого дідька вони виробляють таке із собою?

— Для моряків татуювання — звичне діло...» («Вавилон-17»).

Можливості косметохірургії майбутнього дозволили приживлювати в тіло які завгодно «прикраси» або навіть штучні організми (у напівкримінальному середовищі це явище, хоча й у менших масштабах, існує і сьогодні). Охочі користуватися можливостями науки та медицини завтрашнього дня вільні в своїх фантазіях...

Вільям Гібсон, котрий у 1960-х був справжнім хіпі й ухилився від призову на військову службу, згодом, наприкінці сімдесятих, і сам став письменником-фантастом, навіть королем кіберпанку; в одному інтерв'ю, згадуючи молодість, він сказав: «Якщо діти спитають мене, як воно було в шістдесятіх, я скажу: суб'єктивно — все так, як описав Ділені». А що ще можна вважати визнанням таланту письменника?

Соціонічний тип ІЕЕ переважає не лише серед чорношкірих американців (екс-президент Обама, наприклад, належить до соціотипу ІЕЕ), до нього дослідники схильні відносити населення Чорної Африки в цілому.

Один з радянських військових радників у Анголі характеризував підопічних африканських солдатів як безпосередніх, щирих і товариських людей, тямущих — їм достатньо один раз показати, як користуватися будь-якою, навіть найновітнішою, зброєю або технікою, вони розкуті та контактні.

Африканці нині є аутсайдами світу — навіть найбільш успішні країни на південь від Сахари неспроможні й близько підступитися до рівня Європи, Північної Америки чи Східної Азії. Маючи шикарні природні ресурси і відсутність (поки що) проблеми перенаселення, Африка не здатна забезпечити собі сталий розвиток. Напевно, також і з тієї причини, що засади в Західній цивілізації та в Африканській цивілізації, яка зароджується, різні.

Те саме можна сказати й про афроамериканців США, багато з яких (Семюель Ділені, зокрема) досягли успіху, але загалом не може вписатися в лад життя ЛІЕ-країни. Як демонструє півстолітня боротьба з расовими упередженнями — справа не лише в цих упередженнях.

Західна цивілізація в цілому — раціональний, переважно логічний і значною мірою інтровертний. «Інтегральний» ІЕЕ ірраціональний, етичний та екстравертний, а головне — інтуїтивний, причому інтуїція в нього на першій позиції. Логіка та раціоналізм домінують у сучасній цивілізації, а вони протипоказані ІЕЕ, тож така цивілізація не просто для них виглядає дикунством, вони ніколи не досягнуть її вершин, не позбувшись власної сутності.

Але, дочекавшись свого часу, своєї стадії цивілізаційного розвитку, виклику епохи, на який відповісти здатен саме інтуїтивний етик, — ІЕЕ отримує шанс отримати лідерство на планеті. Африка — один з можливих варіантів нової цивілізації, що прийде на зміну сучасній. Але можливі й інші варіанти. Оскільки тягнути цивілізацію вперед, вочевидь, можуть тільки екстравертні нації, то таких варіантів усього вісім (СЛЕ, СЕЕ, ІЛЕ, ІЕЕ, ЛІЕ, ЕСЕ, ЕІЕ, ЛСЕ), і п'ять з них ми вже розглянули.

Ділені — один з небагатьох фантастів, хто зумів показати такий, альтернативний, образ майбутнього; вдалося йому це, насамперед, завдяки тому, що цей образ цілком відповідає його соціонічному типу (на який також накладено його унікальний життєвий досвід вундеркінда родом з Гарлема...). Люди одного соціотипу в чомусь подібні, але досвід і виховання, приналежність до певного етносу та соціальної групи вносять свої корективи. Соціонічний тип — лише схема, за якою в голові обробляється інформація. Інтегральний соціотип — схема обробки інформації групою людей (колективний мозок); більшість стереотипів і багато комплексів виникають саме внаслідок сприйняття індивідуумом точки зору більшості як нездоланної істини в останній інстанції.

Пізнайте істину, й істина зробиць вас вільними.

Революція, що її внесла соціоніка, полягає навіть не в тому, що нею визначено й описано шістнадцять «типів людей» і шістнадцять типів стосунків між людьми, а в розумінні того, що в жодного з шістнадцяти соціотипів немає права на монополію щодо істини. Кожен бачить лише свій сегмент повної картини життя. Істина — поєднання всіх 16 поглядів в одну панорамну картину.

МИСТЕЦЬКА СВІТЛИЦЯ ЗВІТУЄ

До 20-ї річниці «Сумського земляцтва у місті Києві», яке відзначається у жовтні 2019 року, готувалися і художники «Мистецької світлиці».

Сумщина – вишнева гілка України, є не тільки окрасою північного регіону України, це прикордонна земля мужніх козацьких нащадків, для яких честь, вірність, самовідданість державі є пріоритетами життя. Історія свідчить, що ці гуманні риси закладені ще нашими пращурами, а з роками лише набули ще більшої цінності та вагомості. Мабуть, тому земляки самовіддано працюють на громадських засадах, наповнюючи кожен проект любов'ю та вдячністю рідному краю.

Але є ще знакові риси, які відрізняють Сумщину від інших областей України. Це – творчий потенціал краю, де народилися такі стовпи української культури та мистецтва, як художник Антон Лосенко, композитори Борзнянський та Березовський, поет і громадянин Олександр Олесь, автор «Української абетки» Георгій Нарбут, скульптор та режисер Іван Кавалерідзе, засновники Національної академії образотворчого мистецтва й архітектури брати Василь та Федір Кричевські, самотні митці Давид Бурлюк, Григорій Гавриленко, народний художник України Михайло Лисенко, унікальний колорист Віктор Зарецький... Творче життя продовжується в іменах наших сучасників, серед яких понад 30 художників, що народилися на Сумщині, але проживають у столиці України, місті-герої Києві. Здавалося б, ще вчора ми зібралися, щоб обговорити напрями діяльності нашої громадської організації, і почали діяти буквально з чистого аркуша. І ось поступово сформувався гурт художників, які поєдналися у секцію «Мистецька світлиця».

Ми пишаємося тим, що зуміли поєднати всі райони Сумської області в Києві. Місто Суми представляють Валерій Шкарупа, Ганна Гідора, Яна Жорно, Юлія Волощук; Конотоп – Олександр Масик, Сергій Ярешко, Олег Набока (відійшли у вічність заслужений діяч мистецтв, кандидат мистецтвознавства Ніна Велигоцька (1935-2015), народний

Виставка «Сумщина-вишнева гілка України» в Ромнах

Виставка «Я-українець!». Г. ЯГОДКІН та В. ЄФРЕМОВА

Земляки та духовенство біля М. Макаренка

художник України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка Микола Стороженко (1928-2015)); Тростянець – заслужений художник України Генрі Ягодкін; Лебедин – заслужений діяч мистецтв України Олександр Басанець; Білопілля – народний художник України Михайло Надеждін, мистецтвознавець, заслужений працівник культури

України Людмила Білоус; Глухів – заслужений художник України Володимир Єрмаков, академік Юрій Шемшученко, унікальний графік Георгій Сергеев (уже немає Олександра Поліщука (1951-2015) та Юрія Мануїловича (1929-2011)); Кролевець – Сергій Кривенко, заслужений художник України Віктор Левченко, заслужений діяч України Михай-

ло Шевченко; Путівль – Галина Бодякова, місто Шостка – Тамара Ковалева, Тетяна Мельничук, Тамара Ціун; Ямпіль – Людмила Клюй; Велика Писарівка – заслужений художник України Микола Нечвоглед; Ромни – Ірина Баріш-Тищенко, заслужений працівник України Валентина Єфремова, арт-критик Едуард Димшиц, заслужені архітектори України Олександр Димшиц та Віталій Юдін (немає вже серед нас архітектора Євгена Осадчого (1946-2011)).

от українського народу Микола Омелянович Макаренко (1877-1938). Саме він не пошкодував життя заради збереження духовної спадщини України, саме він привернув увагу до непересічного значення козацької доби для духовного розвитку українського народу і назвав цей час «золотим століттям культурного розвитку України». За ці роки відбулося понад 20 виставок, на яких відзначили переможців, з врученням дипломів і коштовних подарунків, а про Макаренка дізналися

Міжнародний пленер «Історія і сучасність»

Декілька вагомих напрямів обумовили нашу діяльність: це – популяризація творчості сучасних художників, підтримка сумських митців у Києві, збереження історичної пам'яті для нащадків, поповнення музеїв новими художніми творами. Серед творчих проєктів слід назвати авторський всеукраїнський Ленд-арт симпозиум «Могриця» Г. Гидори. Нефігуративний живопис по левкасу В. Шкарупи прославив Україну у багатьох країнах світу. Стародавній історії українського народу присвятив свої роботи Г. Ягодкін. Засновник майстерні монументального живопису та храмової культури НАОМА М. Стороженко вписав окрему самотню сторінку у мистецтво України. На педагогічній ниві працюють О. Басанець, Т. Мельничук, С. Ярешко, В. Левченко, Г. Носенко, Т. Ягодкіна, О. Набока. Прославляє Україну та рідну Сумщину за кордоном художник О. Масик.

Для проведення щорічного конкурсу живопису ми шукали знакову постать у мистецтві, нею став археолог, художник, мистецтвознавець, педагог, патрі-

не тільки в столиці України, а й по всій Сумщині. Ми вдячні духовенству Михайлівського Золотоверхого монастиря, у брамі якого було встановлене погруддя незаслужено забутого державою патріота, рятівника собору ще у 1997 році.

Через проєкт «Повернення» земляцтво намагалося привернути увагу до окремих персоналій і створити мистецькі куточки по Сумщині, які б сприяли прищепленню культурно-мистецьких цінностей, розвитку краєзнавства та туризму. Під час пересувних виставок ми передали в дар чимало творів для поповнення музеїв у міста, де народилися наші художники.

Особливою гордістю діяльності земляцтва стали тематичні пленери, які вдалося зробити завдяки підтримці керманців товариства А. Коваленка, В. Стельмаха, І. Рішняка. Так про творчість наших художників дізналися не тільки по всій Україні, а й за кордоном. Достатньо назвати такі потужні проєкти, як «Сумщино, любове моя!», «Історія і сучасність», «Міст дружби», «Шляха-

Соняшники О.Масика

Г. СЕРГЄЄВ та О.НАБОКА. Передача картин у Пекін

ми Т. Шевченка та І. Кавалерідзе», «Храми України», «Чумацький та Шовковий шляхи зійшлися в Києві». Нам вдалося поєднати художників з різних держав – Грузії, Молдови, Росії, Кореї, Китаю, США. Художники «Мистецької світлиці» стали учасниками створення Музею Т. Шевченка у Пекіні. Художник О. Масик достойно прославляє Україну і рідну Сумщину у Нью-Йорку, де зараз проживає.

Участь у наукових конференціях підняла інтерес науковців столиці до таких постатей, як П. Калнишевський, М. Макаренко, І. Кавалерідзе. Друковані статті, а їх понад 300, наукові збірники, каталоги, науково-дослідницький збірник «Художньо-мистецька спадщина Сумщини», в який увійшло понад 500 творчих біографій творчих людей Сумської області, стали окремою ланкою діяльності нашого товариства. Окремо хочеться сказати про партнерську діяльність з державними та громадськими організаціями Києва та Сумської області. Насамперед, це – Національна спілка художників України, Національна академія образотвор-

чого мистецтва й архітектури, Музей-майстерня І. Кавалерідзе, Український фонд культури, Музей української діаспори, Дирекція виставок Міністерства культури України, Музей-архів літератури та мистецтва, Михайлівський Золотоверхий монастир, Православна духовна академія, Національна бібліотека ім. Ярослава Мудрого, бібліотека ім. Івана Франка, «Федерація жінок за мир у всьому світі».

«Разом ми намагаємося зберегти історію нашого народу, мистецькі традиції, національну свідомість, прищепити риси самовідданого служіння своїй державі нащадкам», – зазначив голова земляцтва, заслужений економіст України Іван Рішняк. Наші проекти спрямовані на єднання людей навколо прекрасного, щоб молоде покоління мало підґрунтя для подальшого розвитку свого світогляду та сприяло розвитку високого рівня культури в Україні.

Валентина ЄФРЕМОВА, голова секції «Мистецька світлиця», мистецтвознавець, заслужений працівник культури України
Фото автора

ХЕРСОНСЬКИЙ ДИРЕКТОР ОЧОЛИВ МІЖНАРОДНЕ ЖУРІ

Міжнародний театральний фестиваль «Tiyatro Sanati», що вдруге відбувся в одному з районів Стамбула – Мальтепе, пройшов яскраво, насичено, а найголовніше – плідно для України.

Річ у тім, що почесне журі очолив генеральний директор Херсонського обласного академічного музично-драматичного театру ім. Миколи Куліша, засновник міжнародного фестивалю «Мельпомена Таврії» Олександр Книга. Тому п'ять днів поспіль, відкриваючи фестивальний день, лунало слово – Україна та гучні оплески.

«Перед кожною виставою оголошують склад журі, і коли першим, як голову журі називають твоє прізвище і звучить – Україна, зал аплодує, то відчуття, як на спортивному змаганні – коли ти переміг, і на твою честь, і на честь твоєї країни звучить гімн!» – поділився враженнями на своїй сторінці у Фейсбук народний артист України Олександр Книга.

Відносини у Херсонському театру з фестивалем «Tiyatro Sanati» особливі й розпочалися ще два роки тому, коли театр взяв у роботу п'єсу Тунджера Джюджиноглу «Лавина», яку на сцені втілює литовський режисер Лінас Зайкаускас. Муніципальний міжнародний театральний фестиваль у Мальтепе був започаткований за участі Тунджера, тому цього року драматурга не тільки згадали, презентуючи виставу «Лавина», яку привіз румунський театр під назвою «Королева Мері», а й вручили нагороду дружині драматурга. Такі моменти

дозволяють ще раз усвідомити істину: людське життя швидкоплинне, а мистецтво – вічне.

«У мене виникло велике бажання привезти і показати нашу «Лавину». Вистава румунського театру зовсім інша. Неординарне режисерське рішення – показати на сцені мерців: вагітну жінку, брата, які існували в іншому просторі протягом усього дійства. Гарне сценографічне оформлення та костюми. Однак у цьому і суть театру – все залежить від режисерського бачення, тому одна і та сама п'єса може бути втілена по-різному...» – розповів пан Олександр.

Подібні театральні фестивалі відбуваються за певною схемою: це кілька вистав на день, які дивляться як почесне журі, так і глядачі, карнавальна хода, а також нагородження. Міжнародний фестиваль у Мальтепе не є винятком. Тільки якщо порівнювати з українськими фестивалями, то карнавальна хода традиційно тут відбувається увечері. Тому, звісно, і журі, і його очільник Олександр Книга взяли участь в урочистій ході.

За словами голови журі, даний фестиваль дуже відкритий до театральної творчості. Одну з вистав, яка сподобалась найбільше, презентувала театральна студія юридичного університету. «Вистава театральної студії юридичного університету вразила високою професійною майстерністю, цілісною режисерською концепцією та сценографією», – зазначив він. Тобто формат фестивалю передбачав участь як професійних, так і

аматорських колективів.

Своїми яскравими костюмами подивувала вистава від театру «Qaşkadaryu» з Узбекистану. Її Олександр Книга запросив на міжнародний театральний фестиваль «Мельпомена Таврії». Загалом на фестивалі в Туреччині порушувались різні теми і проблеми: свобода слова, любов, тиск соціуму на життя людини тощо.

Найголовнішим результатом цієї поїздки стало підписання меморандуму про створення європейсько-азійського театрального консорціуму, до якого увійшли театри Туреччини, України, Азербайджану, Грузії, Узбекистану та п. Кіпру. Це об'єднання дозволяє не тільки відслідковувати та презентувати найкращий продукт театральному світу, а й дає змогу брати участь у фестивалях та бути почесними представниками своїх театрів на міжнародній арені.

Культура об'єднує, а культурна дипломатія посилює міжкультурні зв'язки. Турецькі господарі намагались різними способами підтримати Україну – під час вечірок вмикали українські пісні та кликали до танцю. Україна достойно показала себе на міжнародному фестивалі в Мальтепе, тож є сподівання, що подібні події матимуть творчі результати в майбутньому. Як мінімум – приїзд деяких театрів до Херсона. А максимум... Максимум у кожного свій, бо мрії потрібно глобально!

Еліза СОЛОДКА

ШЕДЕВР РАХМАНІНОВА КРІЗЬ ПРИЗМУ УКРАЇНСЬКОГО СЛОВА

Мабуть, не так вже й багато у світовій культурі сюжетів, які б набули такої популярності, як історія Франчески да Ріміні. До образів цієї драми протягом століть зверталися десятки митців – літераторів, живописців, композиторів. Це й не дивно, адже історія трагічного кохання, втілена в сюжеті Франчески да Ріміні, вибудована на цілком реальних фактах, тож і досі не втратила своєї життєвої сили й актуальності.

Яскравим підтвердженням цього стала прем'єра опери С. В. Рахманінова «Франческа да Ріміні», вперше здійснена в оригінальній україномовній редакції. Вона відбулася у рамках тривалого проекту «Світова класика українською», заснованого у 2011 році в рамках руху Вікімедіа й покликаною, за задумом його фундатора – відомого київського композитора і піаніста Андрія Бондаренка, популяризувати вокальну творчість композиторів XVII – XX століть у досконалих українських перекладах.

Чим же зацікавив учасників проекту твір С. Рахманінова? Насамперед, високими естетичними та музично-драматургічними параметрами, адже, як зазначають музикознавці, опера «Франческа да Ріміні» є одним із найбільш емоційно насичених і найдраматичніших творів, потребуючи від слухача неабиякого життєвого і мистецького досвіду. Можливо, саме тому, незважаючи на всі художні якості, цей рахманіновський шедевр не належить до популярних і часто виконуваних. Вочевидь, даються взнаки також і чималі вокально-хорові технічні труднощі, які вимагають від виконавців високого фахового рівня та наполегливості.

Тим важливіше відзначити, що виконання опери Рахманінова, здійснене у співпраці з рухом Вікімедіа, не обмежалося власне мистецькими категоріями, а набуло особливого патріотичного статусу, адже всі персонажі опери вперше заговорили українською. Ця метаморфоза не могла б відбутися, якби не кропітка й тривала,

наполеглива праця головних ініціаторів проекту «Світова класика українською» – композитора і піаніста Андрія Бондаренка та видатного вченого-фізика й водночас прекрасного перекладача Максима Стріхи, завдяки якому на світ з'явилися десятки чудових україномовних перекладів визначних шедеврів світової класики, у тому числі «Божественної комедії» Данте, а також лібрето «Франческа да Ріміні».

До виконання опери С. В. Рахманінова «Франческа да Ріміні» було залучено значну кількість артистів-виконавців, а саме: солістів-вокалістів – Оксану Євсюкову (Франческа, сопрано); Павла Зубова (Паоло, тенор); Павла Бельського (Ланчотто, баритон); Миколу Чорного (Дант, тенор); Валентина Котенка (Вергілій, баритон); Якова Душакова (Кардинал); Оксану Сліпченко – піаністку-концертмейстера кафедри музичного мистецтва КНКУ-КиМ, яка разом із А. Бондаренком виконувала у чотири руки фортепіанне перекладення опери; академічний студентський хор «Аніма» кафедри музичного мистецтва КНКУКиМ під ке-

рівництвом заслуженої артистки України, професора Н. М. Кречко. Загальну сценічно-драматургічну та музично-виконавську координацію проекту здійснювали: режисер – Олександр Співаковський та диригент – студентка оперно-симфонічного факультету НМАУ ім. П. І. Чайковського Катерина Косяцька.

Винятково важливу роль у постановці опери відіграла чітка скоординованість і творча згуртованість усіх виконавців, задіяних у проекті. У зв'язку з цим особливого значення набула плідна співпраця режисера та диригента, а також консультативна допомога професора КНКУКиМ Н. М. Кречко, чий особистий практичний досвід роботи з різними хоровими та музично-театральними колективами сприяв виявленню у хоровій та оркестровій фактурі відповідних драматургічних алгоритмів і пов'язаних з ними різнопланових емоційно-сміслових кульмінацій. Для їх кращого розуміння зробимо невеликий екскурс у передісторію створення опери С. Рахманінова, а також спробуємо з'ясувати притаманні мистецькому задуму

митця музично-стильові та сюжетно-образні особливості.

Як відомо, вперше сюжет «Франческа да Ріміні» згадується у п'ятій пісні «Пекла» з безсмертної «Божественної комедії» Данте Аліг'єрі. Згодом, протягом наступних століть, він численну кількість разів переосмислювався новими й новими поколіннями митців, збагачуючись у їхніх творах щораз новими емоційно-смісловими концептами та індивідуальними підтекстами. З огляду на це показово, що лише впродовж останньої третини XIX – початку XX ст. до постаті Франчески да Ріміні кожен по-своєму звернулися два геніальних композитори – П. І. Чайковський і С. В. Рахманінов. Утім, якщо Чайковський створив симфонічну поему, то Рахманінов, який ставився до творчості свого геніального попередника з величезною повагою і пієтетом, вважаючи його своїм вчителем, написав одноактну оперу, до речі, за лібрето, створеним братом П. І. Чайковського – Модестом Іллічем.

Сюжет опери ґрунтується на класичній концепції трагічного «любовного трикутника», з притаманною їй чіткою поляризацією діаметрально протилежних і водночас парадоксально взаємопов'язаних сфер – кохання і ненависті. Результатом цієї колізії стає злочин Ланчотто – жорстоке і безжальне вбивство закоханих: власної дружини та свого рідного брата, в якого вона щиро закохана.

Режисерові спектаклю О. Співаковському вдалося на рівні образно-сміслових алюзій (натяків) майстерно відобразити споріднений із дантовськими образами міфологічний підтекст середньовічної драми, доповнивши канву дантовського першоджерела (п'ятої пісні «Пекла»). Це було здійснено завдяки залученню додаткових сценічних персонажів, які в процесі декількох взаємопов'язаних хореографічних композицій, ніби окреслювали містичний алгоритм фатальної невідворотності трагічної розв'язки. Прекрасною режисерською ідеєю було звернутися до образів мойр – суворих і неблаганних давньогрецьких богинь долі – Клото, Лахесіс та Атропос. Кожна з цих моторошно-чарівних створінь

символізує минуле, сучасне і майбутнє. Крутячи веретено всесвіту, вони плетуть індивідуальні нити життя кожної людини, прогножуючи все, що їй належить пережити, починаючи від народження й аж до самої смерті. У сценічних умовах ця ідея реалізувалася завдяки майстерній хореографічній злагоженості трьох юних дівчат, які з нитками в руках час від часу оплітали головних героїв драми, пробігаючи між ними, іншими дійовими особами та хором, що в найбільш відповідальні моменти дії рухався за колом.

Пролог опери розгортає перед слухачами страшну таїну дантових кіл Пекла, красномовно описаних у «Божественній комедії». Музика на початку створює справді жахливу картину – буквально «до кісток» проймає відчаєм бентежна мла ладо-тональної невизначеності і хиткої непевності, яка презентується спочатку лише в оркестровому викладі, а згодом, у процесі подальшої фугатної поліфонізації розвитку, – у хоровій фактурі. При цьому хор, відповідно до традицій античної трагедії, відіграє у пролозі рахманіновської опери ілюстративно-коментуючу роль, доповнюючи діалог між дійовими особами драми й особливо між репліками Вергілія. У зв'язку з цим, слід підкреслити також важливу сценічно-хореографічну роль хору, який, повільно рухаючись на початку прологу по колу, символізує колоцентричну структуру дантового Пекла.

Визначну роль у створенні напруженої і похмурої атмосфери прологу здійснює майстерно застосована С. Рахманіновим система мікротематичних поспівок без чіткого ладо-тонального структурування. Уже з перших тактів свого геніального задуму композитор віднаходить поміж них інтонацію душевного щему. Вона згодом кристалізується у мелодичній формулі, на якій поволі розгортається поліфонічний фугатний розвиток, поступово переростаючи у нескінченне поліфонічне плетиво.

Такий підхід виразно засвідчує прагнення композитора підкреслити континуальність і позачасовість відтвореного у музиці віртуального драматургічного

простору, його жакливо-чарівну незбагненність і детермінованість. Мимоволі виникають аналогії з творчістю іншого геніального композитора – Р. Вагнера. Особливо виразно вони простежуються в оркестровому розвитку на межі тональних та атональних параметрів, котрі раз по раз проглядають у Вагнера в найвидатніших операх, зокрема в «Летючому голландці», «Трістані та Ізольді», «Лоенгрінні». З огляду на це звертає на себе увагу простежувана в рахманіновській опері типово вагнерівська тенденція до лейтмотивності, яка помітно активізує музично-драматургічний розвиток опери, додаючи додаткових акцентів у характеристиці відтворюваних персонажів.

Натомість середня частина опери С. Рахманінова помітно вирізняється за своїм образним колоритом. На відміну від прологу, де домінує узагальнена ідея вселенського відчаю і хаосу, асоційована з відчуттям невідворотності смерті і пекельних мук, у середній частині на перший план виходить образна сфера, пов'язана з напрученим тонким і психологічно-проникливим переживанням стану закоханості Франчески і Паоло. Досить лише поринути у вир рахманіновської музичної магії, як виникає враження, що потрапляєш у якусь незбагненну містерію, де все пронизано терпким сум'яттям на межі чуттєво-солодкого й бентежного передчуття й водночас кришталеву чистої дитячої надії. Рахманінов досягає цього ефекту, майстерно застосовуючи жанрові елементи романсової, а почасти й танцювальної лексики кінця XIX – початку XX ст., які наповнюють музичний розвиток напрученим теплим і ніжним колоритом. А ще глибоким і щирим почуттям кохання, яке не випадково позначається в італійській мові словом «amore», тобто безсмертя, як діаметрально протилежне до «more», тобто смерті, небуття.

Особливий інтерес становлять враження самих виконавців, які вони пережили у процесі репетиційної роботи над спектаклем, і особливо під час самої прем'єри. Зокрема, виконавиця партії Франчески – Оксана Євсюкова у бесіді, що відбулася невдовзі після спектаклю, зазначила, що не одразу зважилася на виконання такої психологічно складної й вокально технічної партії, однак незабаром, здолавши свої сумніви, з величезним натхненням захо-

пилася репетиційною роботою. Працюючи над вокально-сценічною роллю, співачка у прямому розумінні «...вжила в образ своєї героїні, почавши мислити і відчувати як вона, бачити все довкола її очима». Втім, найважливіше, – як наголошує виконавиця, – це те, що останні найдраматичніші хвилини заключної сцени спектаклю були нею прожиті, ніби як персональна особиста трагедія, адже співачка сприймала їх у той момент як невідворотну фатальну розв'язку, проєктуючи життя реальної середньовічної Франчески на свій особистий життєвий досвід.

Приблизно такі ж враження від участі у прем'єрі спектаклю висловили й інші виконавці головних ролей. Так, зокрема, як зауважив Павло Зубов, котрий виконував партію Паоло, його аж до останньої секунди сценічного дійства не полишало «...відчуття якоїсь спонтанної непередбачуваності всього, що відбувалося довкола...», як ніби йшлося не про мистецький твір, а про саме життя, в якому кожна хвилинка має безліч смислових контекстів, що розкриваються лише у перебігу конкретної цілком реальної події.

Водночас виконавець ролі Ланчотто – Павло Бельський відзначив особливе хвилювання, яке його супроводжувало в мить фатальної розв'язки драми, коли він, відповідно до вимог лібрето, символічно розрубав ниті долі Франчески і Паоло мечем. Як і інші виконавці, він зауважив у бесіді особливу трагедійну піднесеність і повноту переживань, які мало не до сліз сповнювали його душу цілим спектром емоцій.

Чи не є висловлені спостереження вагомим доказом театральності досконалого виконання? На мій погляд, – безперечно, так. Принаймні щирі аплодисменти, котрі лунали впродовж майже десяти хвилин після завершення вистави, а також захоплені відгуки глядачів переконують саме в цьому.

Навряд чи тут є щось додати, хіба що вигукнути, як робив це у «старі добрі часи» легендарний К. С. Станіславський, – «Вірю!». І, насамкінець, – побажати Андрію Бондаренку, його друзям і колегам ще багатьох успішних творчих проєктів, у яких шедеври світової музичної класики випромінюватимуть животно-святво крізь призму українського барвистого слова.

Ігор ТИЛИК, кандидат мистецтвознавства

БЕЗ «КОРІННЯ» САДУ НЕ ЦВІСТИ...

У Культурному центрі «Печерськ» відбулося ІХ свято народного хорового мистецтва «Дарничанка» скликає друзів».

Цей неймовірний колектив «Дарничанка» вже неодноразово збирав народні хорові колективи із Закарпатської, Київської, Кіровоградської, Миколаївської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Черкаської областей, міста Києва та столиці Білорусі – Мінська. Хоровий спів – неймовірно енергетичний вид музичного мистецтва, який наснажує слухача силою мелодії та слова.

Цього разу гостем «Дарничанки» став Український народний хор «Коріння» із канадського міста Калгарі. Досить влучно зауважив художній керівник «Дарничанки» Петро Андрійчук, що коріння хору проростає звідси, з України, але скроплюється заокеанською водичкою, освітлюється канадськими промінцями, дихає калгарським гірським повітрям.

Народний хор «Коріння» засновано на початку 1990-х років. Спочатку до його складу входили українці, які народилися виключно в Канаді. Першою художньою керівницею хору була Катерина Лебедович. Згодом до колективу почали запрошувати й українських емігрантів. Нині він налічує двадцять п'ять артистів. Хоч хор аматорський, багато його учасників мають музичну освіту. Колектив концертує містами Канади, виступав у Сан-Дієго (США).

Від 2013 року художньою керівницею і диригенткою хору «Коріння» є уродженця Львова, випускниці Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка Ірина Мельник-Калинович. Попри молодий вік, творча біографія пані Ірини насичена багатьма яскравими подіями. В Україні вона керувала церковним хором і ансамблем бандуристів, який був лауреатом чис-

ленних вітчизняних і міжнародних конкурсів. 2001 року Ірина Мельник диригувала зведеним хором під час приїзду Святейшого Отця Папи Іоанна ІІ. У Канаді вона старшинствує ще й над церковним хором «Сурма» й ансамблем «Калгарські бандуристи», деякий час працювала артисткою хору Калгарі-Опера. Чоловік пані Ірини Роберт Калинович, чий прадідусь виїхав до Канади 120 років тому, організаційно й фінансово опікується «Корінням».

Репертуар народного хору доволі широкий. Це – християнські, обрядові, ліричні, повстанські та жартівливі пісні. Він виконує твори авторів української діаспори, і поетів та композиторів з материзни. За роки концертної активності «Коріння» стало дуже популярним у Канаді. Цьогоріч колектив вирішив розширити географічні межі своєї концертної діяльності і найперше завітав на Батьківщину предків з гастрольним туром «Лети, наша пісне». Розпочали канадійці з Києва, де напередодні концерту в Культурному центрі «Печерськ» співали Святу Літургію в Патріаршому соборі Воскресіння Господнього.

...Тон святу «Дарничанка» скликає друзів» задала пісня Леоніда Кужеляка на вірші Йосипа Струцюка «Сурми кличуть в бій», яку виконав заслужений ансамбль пісні і танцю «Дарничанка» (диригент — заслужений працівник культури України Петро Андрійчук, концертмейстери — лауреат міжнародних конкурсів Володимир Якимчук і дипломант міжнародних конкурсів Віталій Бондаренко).

«Пісня і музика – це моє життя, – розповідає Ірина Мельник-Калинович, керівниця хору «Коріння». – Співати я почала з дитячих років. Багато спостерігала за співом мами Марії Мельник (у дівочтві Ткачик). Її ім'я відоме як керівника ансамблю пісні і танцю «Черемш», що при Львівському університеті. Отож, ото-

чена музикою, не могла не співати. До церкви, щоправда, мало ходила, бо в радянські часи була заборона. Батько був директором школи. За фахом я – бандуристка. Свого часу закінчила Львівську консерваторію. Майже 13 років була викладачем львівської спеціалізованої школи імені Соломії Крушельницької по класу бандури. Майже десять років керувала ансамблем бандуристів. Власне, з Україною я не розлучаюся й нині, хоч уже 12 років живу в Канаді. Інша країна, звичаї, закони, але знаходжу час, аби зберегти українську пісню, її коріння. Кожну пісню пропускаємо через душу. Як часто говорить моя мама: «Голос – це випромінення душі». До слова, це перший наш тур з «Корінням» по Україні. Дехто з учасників уперше ступив на українську землю. Доля подарувала нам побачити цього разу Київ, Кропивницький, Одесу, Канів, Черкаси, Івано-Франківськ».

...До сліз пробирає пісня «Чуєш, брате мій». Зала слухає стоячи, віддаючи шану тим, хто вже у засвітах.

Свято відбулося за підтримки: Міністерства культури України, Національної всеукраїнської музичної спілки, Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Всеукраїнського хорового товариства імені Миколи Леонтовича, Товариства «Україна-Світ», Громадської ради при Міністерстві культури України, Київського міського центру народної творчості та культурологічних досліджень, Міжнародного добродійного фонду «Українська хата», Федерації жінок за мир у всьому світі, Спілки української молоді міста Калгарі.

Людмила ЧЕЧЕЛЬ

На фото: Ірина МЕЛЬНИК-КАЛИНОВИЧ, художній керівник хору «Коріння» і Петро АНДРІЙЧУК, художній керівник народного ансамблю пісні «Дарничанка»

СИНТЕЗ АРХІТЕКТУРНОГО ПЕЙЗАЖУ ТА ПОРТРЕТА У ТВОРЧОСТІ ВОЛОДИМИРА СЛЕПЧЕНКА

Кожне місто, особливо з великою тривалою історією, має своє неповторне архітектурне обличчя. Життя мегаполіса невід'ємне від історії людей, які його населяли і формували, тобто – накладали на нього відбиток свого духу.

Портретний жанр у творчості народного художника України Володимира Сlepченка посідає ледь чи не центральне місце. Це й не дивно, тому що митець народився під зодіакальним знаком Скорпіона, котрий формує митців, глибоко занурених у дослідження людської психіки та у таємниці людської особистості. З іншого боку, майстер створив чимало творів, присвячених традиційному – ландшафтному пейзажу й особливо – міському, де важливу, а то й головну роль відіграє міська архітектура, що виступає своєрідним історичним тлом для його сучасних мешканців або ж для видатних людей минулого, які колись тут жили і творили.

Нинішня виставка, що відкрилася 11 вересня 2019 р., є концептуально-ретроспективною, демонструє глядачам кращі полотна митця, написані переважно за півтора останні десятиріччя його напруженої творчої праці. В основі експозиції лежать здебільшого твори, що увійшли до двох розлогіх серій картин визнаного в світі майстра, дійсного члена-академіка Всесвітньої академії мистецтв «Mondiale-ART» у Парижі – «Мелодії старого міста» (2005-2012) та «Київ як портрет» (2013).

Назву першої серії дало однойменне полотно «Мелодії старого міста», створене у 2005 р. У цій картині художник майстерно передав химерний настрій вечірнього спекотного мегаполіса, де у передньому морозі тісних камінних

вуличок дивовижним чином поєдналися силуети середньовічних готичних веж і приземисті силуети сучасних дорогих приватних легкових автомобілів.

У цьому блискучому за колоритом полотні не зображено жодної людини: тут героєм твору виступає старовинна міська архітектура, котра створює ту неповторну психологічну атмосферу задушливої напівмістично-загадкової таємничості, яку так майстерно вдалося передати Володимирові Сlepченку. Майстер свідомо уникає географічної конкретики, а тісні вулички та високі шпильні храмів дають підставу думати як про старовинний Львів, так і про Відень чи Прагу.

Архітектура, як стилізована мистецька геометрія прямих ліній, плавних овалів та химерних об'ємних пластичних форм, є головним просторово-формулюючим принципом низки інших творів митця з цієї серії – «Високі регістри», «Вечірня симфонія», «Урбаністичний краєвид», «Собор» (усі – 2011). Знаменно, що їм у формально-пластичному плані передувало напівабстрактне полотно «Вітражний Львів», створене ще у 2000 році, – з його свідомою декоративно-площинною геометризцією об'ємних форм міської архітектури.

У картині цього ж періоду «Паризька феєрія» (2010) майстер зобразив у нічному небі крилату музу – символ творчого піднесення мистецького Парижа, котра тримає в своїх долонях палаючу зірку натхнення, золоте світло від якої проливається променистим сяйвом благодаті на мешканців великого європейського міста.

Дедалі частіше творча уява Сlepченка породжує сюжети, в яких конкретні пам'ятки архітектури викликають асоціації з певними історичними подіями далекого минулого, з особами, які брали в них участь, а то й із певними пригодами та епізодами особистого його життя. Так з'явилися на світ символічні полотна «Жінка і місто» (2010), «Зруйнований храм» (2012), а спогади про молоді літа, проведені у Львові, та враження від Києва, куди перебрався майстер наприкінці 1990-х стали підґрунтям для створення історіософських полотен-медитацій – «Вічний Львів», «Лаврські дзвони», «Золотий вік» (усі – 2012). В останньому творі майстер зобразив київського князя Ярослава Мудрого на тлі однієї з найвідоміших архітектурних споруд

його епохи – славетних київських Золотих воріт, котрі були споруджені в часи його правління.

На виставці домінують твори, присвячені Києву, але присутні й образи інших славетних міст, в яких побував майстер. Будучи людиною допитливою, мобільною, непосидючою, відкритою до незвіданих таємниць навколишнього світу, Володимир Сlepченко часто і з радістю вирушає у мандри далекими світами, відвідав багато країн Європи та світу. В цих подорожах він робив сотні замальовок та етюдів, які потім використовував для написання нових картин. У центрі його зацікавленень завжди було вивчення неповторних ландшафтних особливостей місцевої природи та доленосних історичних подій і культурних явищ минулого.

Для нього, як до щиро віруючого православного християнина, органічно притаманний релігійний містицизм сприйняття світу, яскраво проявлений у багатьох творах художника, який нерідко сміливо та майстерно поєднує в одній композиції різні часові й просторові виміри Буття.

Так, під впливом вражень від спілкування з пам'ятками культури античної Еллади з'явилася чудова серія полотен – «Каріатиди», «Велич минулого», «Спогади про Елладу», «Легенди Херсонесу», «Сплячі мойри Парфенону» та ін., створена протягом 2005 р.

В останньому творі майстер виніс на передній план картини, що нині займають типово-буденні будівлі сучасних Афін, скульптурні шедеври великого античного митця Фідія, які насправді зберігаються в музейних підземеллях Парфенону, намальованого на значній відстані – в глибині картини. А в полотні «Каріатиди»

він напряму порівнює щоденний одяг античних жінок з модними сукнями сучасних молодих афінянок.

В картині «Венеція» (2007) – місті, що славилися своїми тривалими, неймовірно ефектними та вигадливими карнавалами, Сlepченко як символ артистично-мистецького духу цього унікального міста на воді зображує молоду чарівну жінку, котра прикриває своє звабливе обличчя маскою та театральним віялом. Вона вся, мов напівпрозорий привид, мов невловимий пластичний символ Венеції, просвічується настільки, що крізь її тіло видно водний канал, яким пливе гондола – знаменита прикметна особливість цього міста, покровителем якого вважається один із найближчих учнів Христа – святий євангеліст Марк.

З поїздки до Парижа народилася картина «Квітневий Монмартр» (2007), на якій майстер зобразив себе в легкому весняному береті у наговпі колег-художників у самому епіцентрі мистецького життя столиці Франції. Після відвідин Іспанії з'явилася чудове полотно «Вид на Толедо з портретом Ель-Греко» (2012), де на тлі старовинної архітектури столиці королів Кастилії він написав образ великого живописця Ель-Греко, котрий створив тут свої найзнаменитіші твори, що вловили саму сутність войовничо-містичного духу іспанців часів реконквісти – їхнього запеклого збройного протистояння з маврами.

А ще митець їздив Польщею, Австрією, Чехією, Німеччиною, Словаччиною, Балканами, Італією, Індією, в молодості – Росією і з усіх мандрівок привозив свіжі враження та нові твори.

Невичерпним джерелом натхнення для Володимира Сlepченка був і є наш вічно юний Київ з його безліччю дорогоцінних пам'яток вітчизняної історії, культури та духовності, в якому художник постійно проживає з 1999 року. Вже до 70-літнього ювілею митця у 2017 р. оформилася чудова серія полотен «Київ як портрет», яка тоді ж із гучним успіхом експонувалася в Софії Київській.

Серія, що нині містить понад двадцять творів, зображує знамениті архітектурні споруди славетного старого міста України, які художник нерідко майстерно поєднує зі знаменитими історичними персонажами, пов'язаними перебігом минулих подій з їхнім створенням та функціонуванням. Так, на тлі Троїцької надбрамної церкви Києво-Печерської Лаври він

зображує її щедрого мецената і фундатора – гетьмана Івана Мазепу («Вид на Лавру з Арсеналу»); біля будинка-музею письменника Михайла Булгакова на Андріївському узвозі – його знаного мешканця («Будинок Булгакова в Києві»); поблизу знаменитого «Будинку з химерами» на Печерську – його творця, видатного київського зодчого В'ячеслава Городецького («Химерне творіння Городецького»). До цих картин органічно примикає «Андріївська церква» (з портретом дружини Зенони). Ця надзвичайно цілісна серія полотен, виконана митцем в його авторському пластичному стилі «ART-LINE» протягом 2013 року, охоплює також і твори, що належать до суто міського пейзажу, на яких зображено архітектурні шедеври древнього Києва – «Костел Святого Миколая», «Китаєво», «Монастир Святої Софії» («Дорога до храму»), «Вулиця Лаврська».

Ці твори рясно насичені культурологічними та містичними символами, які не одразу помічаються пересічними глядачами. Так, у картині «Будинок Булгакова в Києві» образ письменника-містика, автора знаменитого роману «Майстер і Маргарита», який вважав великого Гоголя своїм головним і найважливішим вчителем, впливає з мороку минулих часів, мов справжній привид, супроводжуючись при цьому загадковими і таємничими явищами. Над дахом будинку на Андріївському узвозі, 13, де мешкав і сам автор, і його сучасники – герої роману «Біла гвардія», художник зобразив сліпучу блискавку – символ майбутніх соціальних потрясінь кривавої більшовицької революції, а затінені фігури київської курсистки та молодого кадетського офіцера (в правій частині твору) виступають, мов містичні видіння тих грізних і тривожних років, матеріалізовані волею і талантом живописця.

Мистецький доробок митця дуже суголосний творчому і новаторському духові нашої бурхливої доби. Одна моя знайома киянка говорила авторові цієї статті, що на другий день після відвідин відкриття виставки Сlepченка, у неї зникла тривала емоційна хандра від загостреного сприйняття турбот та негараздів життя, що нас оточує, а натомість з'явилися оптимізм, внутрішня гармонія, сила та бажання жити далі і творити добро знайомим та землякам. Отже, справжнє мистецтво животворить, а це значить, що воно потрібно людям.

ПРАВИЛА ТА ВИНЯТКИ: ПРО ГРАФІКУ КСЕНІЇ ХОДАКОВСЬКОЇ

Ксенія Ходаковська належить до числа художників, які, зберігаючи нібито вірність предметному (в усякому разі – неабстрактному) мистецтву, є абсолютно байдужими до сюжету. Річ у тому, що цікавлять мисткиню навіть не так композиційні (побудовані за законами гармонійності та мелодійності), як суто... фактурні моменти: краса візерунку, який утворюється на металевій дошці під час травлення нібито за бажанням самої кислоти, без будь-якої участі майстра-графіка; або – «поведінка» під час друку фарби, якій (знов-таки «нібито») дається повна свобода...

Оксана ЛАМОНОВА

Звичайно, ключове слово тут – це саме «нібито». Але відчуття «заляття стихії», яке відбувається над-волею художника, тобто – творця, тобто – майже Творця, присутне постійно. Ну а улюбленою графічною технікою мисткині, як читач уже, можливо, здогадався, є офорт, причому завжди – «великий офорт», майже метровий по вертикалі та більш ніж метровий – по горизонталі.

Правил без винятків, здається, не існує. Для Ксенії Ходаковської такими винятками можна вважати серію «Imitare la nature» та аркуш «Пахощі схованого винограду». У зазвичай кам'яно-рослинно-натюрмортному просторі її творчості («Як ся маєш, маленький койот?», «Тривіальний натюрморт на тлі ночі», «Кам'яні квіти», «Короновані птахи...») це – таке собі незалежне маленьке королівство зі своїми навіть не особливостями, а ознаками, більшою частиною – унікальними.

Ознака перша – люди. Насправді це єдина у художниці заселена територія. Її мешканці – надзвичайно красиві чоловіки та жінки, одягнені із підкресленою, дещо навіть надмірною пишністю у такі собі середньовічно-фентезійні шати з тонких різнокольорових тканин, здатних утворювати цілі океани складних збірок і збірок. Вони рухаються дещо манірно, але завжди граційно, супроводжуючи свої

«Серед каміння золотії верби не ростуть», 2019 р., полотно, олія, олівець, лак

розмови плавними жестами або просто завмираючи в елегантних позах. Казково-красивим є й світ навколо них. Споруди «Imitare la nature» – складні й захопливі архітектурні фантазії із ажурних арок, галерей і башт. Втім, архітектурною справа не обмежується. Тутешній фонтан (в аркуші «Зелена земля») є радше колосальною ювелірною прикрасою. І навіть глики, з якими прийшли по воду прекрасні горюдянки, здаються принаймні шедеврами з венеціанського матового, «молочного», скла.

Ознака друга – художні алюзії. Зазвичай Ксенія Ходаковська впевнено, навіть дещо демонстративно, уникає будь-яких «вражень» і «спогадів», не говорячи вже про пряме цитування, й обмежується хіба що «натяками». Але в «Imitare la nature» ситуація геть інша. «Джерела натхнення» тут є очевидними, хоча й, виявляється, не такими простими й однозначними, як може здатися на перший погляд. Отже – Італія, Ренесанс, треченто і кватроченто. Але якщо відволіктися від цих «декорацій» і зосередитися виключно на костюмах персонажів, то згадаються радше твори часів інтернаціональної готики. А ще неможливо не назвати прерафаелітів, у доробку яких реальне Раннє Відродження «переплалося» у дещо фентезійну «просто красиву епоху», сповнену таємниць і символів. Утім, такий розмаї «спогадів» у творі, побудованому на елегантній грі у природне та створене, справжнє та штучне, є цілком логічним.

Офорт «Пахощі прихованого винограду», на перший погляд, є прямим продовженням «італійського триптиху» – знов-таки граційні, дещо манірні красуні у неймовірно розкішних, а тепер ще й прикрашених вишивкою шатах «просто красивої епохи», навколо яких – пишні хвилі тканин... Насправді ж, відмінності є – і відмінності ці виявляються досить показовими. По-перше, композиція – ймовірно, вперше і востаннє у Ксенії Ходаковської – має сюжет. Звичайно, цілком умовний, у певному значенні навіть... удаваний, але сюжет: одні дами ховають виноград, інші намагаються відшукати його за допомогою нюху. Сама ця... гра у схованки додає до перерахованих вище художніх алюзій ще одну – мистецтво рококо. Якщо ж насправді красуні шукають зовсім не виноград, а, м'яко кажучи, пригод на свою голову, то список алюзій поповниться ще й символізмом (причому навіть конкретними іменами та творами – Альфонс Муха, «Смарагдове намисто» Віктора Борисова-Мусатова...). І ще – дещо несподівано – з'являється іронія. Тобто через п'ять років художниця повертається у нібито той самий світ, щоб трохи з нього... поглянути!

Зараз художниця працює в унікальній авторській техніці – малює на полотні... олівцем (хоча, якщо зовсім чесно, лак та олія все ж таки трохи присутні). А джерелом натхнення для неї знов-таки стала фактура – квітки півника, тонкої кори, що загортається, візерунків на деревині, обкатаних водою камінців...

КОТИ ІНТИ АБРАМЕНКО

Інта Абраменко – натура творча та різнопланова: одночасно із художньою школою навчалася на акторському факультеті при Лієпайському театрі, зараз створює натюрморти та пейзажі, бере участь у пленерах, активно експонується... Але, можливо, найбільшу славу – і в рідній Юрмалі, і за межами Юрмалі – отримали її коти. Дев'ять персональних виставок (із відповідними назвами – «Котячий млин», «Котячий світ», «Березневі коти в Грізінькальні», «Кіт завжди стукає двічі...») говорять самі за себе.

Котів у Латвії шанують. Каķи pams, «Будинок із чорними котами» – один із туристичних символів Риги (віддані котофіли відвідують також ще дві аналогічні споруди – на вулиці Калькю («Будинок сажотруса» із, як з'ясується із легенди, фатальними улюбленцями) та у «кварталі югенстилю», де серед інших дивовиж є також дім із драконами, ведмедем – ну й, зрозуміло, ким!), мешканці столичної ратуші Кузя та Муріс стали зірками соцмереж... Але герої картин Інти Абраменко – дещо інші. «Інші» в усіх значеннях цього слова.

Сама художниця вважає, що творча людина «отримує можливість розвиватися, досягати емоційної рівноваги»; вона «заповнює себе, отримує відповіді на численні запитання». І далі: «У кожного є свій погляд та ставлення до різних ситуацій і предметів, і лише через своє сприйняття художник народжує образи». І ще: «Я зрозуміла, що живопис є таємничим і чарівним».

Ось і картини юрмальської мисткині – не просто «про котиків» і навіть не зовсім про них. Не

випадково ж «місце дії» тут завжди дещо умовне. Іноді воно й взагалі залишається... невідомим: такий собі прото-простір, слабоосвітлений, малозатишний, трохи навіть... моторошнуватий, але не позбавлений певної заворужуючої, магічної привабливості. І навіть якщо йдеться нібито про берег моря (адже, нагадаємо, все ж таки Юрмала!) чи міські вулички (середньовічна Стара Рига також відносно неподалік), усе виявляється... не так просто. Море нагадує... море з останніх сторінок «Машини часу» Герберта Уеллса. Вулички ж, із їхніми деревами, місточками, будинками та тривожно неосвітленими вікнами, – занадто... дивні, щоб їх впізнати чи тим більше відшукати у реальності. Здається, набагато більше шансів віднайти їх уві сні.

Що ж до котів (повернемося, на решті, до них!), то й вони – дивні. Неприродні. Надприродні. Не гламурні й симпатичні пухнастики під час нічних походеньок – радше якісь споконвічні тутешні мешканці, могутні й грізні, яких небережно потурбували. Ті, кого у прадавні часи називали «геніями місця». Не випадково ж порода (чи, краще сказати, – подоба), в якій вони найчастіше... матеріалізуються – це сфінкс. Те, що для картин Інти Абраменко «позують» цілком реальні моделі, часом із іменами та біографіями, ситуації, звичайно ж, не змінює.

«Вони підуть за кожним, хто їх покличе!» – каже художниця про своїх котів (і свої картини). Можливо, що й так. Але перш за все – залишаться неймовірними створіннями, які гуляють, як собі знають.

Оксана ЛАМОНОВА

ІВАН КОТЛЯРЕВСЬКИЙ І ГАЛИЧИНА

До 250-річчя від дня народження

В архіві Володимира Гнатюка зберігався примірник часопису „Галицький науково-літературний вісник” (Львів: НТШ, 1898. – Т. IV, кн. II), який присвячений Іванові Котляревському та Іванові Франку.

Тут є публікації „Шевченко про Котляревського” (с. 137-145), „Українсько-руське літературне відродження в історичнім розвою українсько-руського народу” Михайла Грушевського (с. 76-81), „Перші видання „Енеїди Котляревського” Михайла Грушевського (с. 82-86), де подано портрет Івана Котляревського, факсиміле титульного листка „Енеїда на мало-російській мові перелицьована. І. Котляревскимъ. Часть I. Съ дозволенія Санктпетербургской цензуры. Иждивеніемъ М. Парпуры. Въ Санктпетербургѣ, 1798 года”, „Котляревський і його „Енеїда” Стефана Смоль-Стоцького. Тут подано велику статтю „Столітні роковини відродження українсько-руського письменства” (с. 101-114), в якій говориться, що 31 жовтня і 1 листопада 1898 року святкували цей ювілей. В Ювілейний комітет увійшли Михайло Грушевський, Іван Франко, Осип Маковей, Олександр Заячківський і Володимир Гнатюк.

Тоді Володимир Гнатюк запропонував і прийняли проект – зав'язати „Українсько-Руську Видавничу Спілку”, яка офіційно була затверджена 12 листопада 1898 року. Відповідальним секретарем і редактором став Володимир Гнатюк, що проіснувала 14 років аж до 1912.

1 листопада 1898 року, в понеділок, ввечері в театрі Скарбка відбулася вистава „Наталка Полтавка” Івана Котляревського.

Вистава почалася прологом „Великі роковини” Івана Франка, після вистави 150 співаків разом зі львівським „Бояном” відспівали „Вечорниці” Петра Ніщинського в супроводі оркестру. Сам оркестр виконав симфонію G – толе Михайла Вербицького. Того ж дня, 1 листопада, відбулася Наукова академія в Народному Домі Львова, на якій виступили Михайло Грушевський, Стефан Смоль-Стоцький, Олександр Колесса, Юліан Романчук, Наталія Кобринська, від селян — Осип Гурик, а освітян — Григорій Гарматій.

На Ювілейне свято надійшли письмові привітання та телеграми

з Полтави, Києва, Чернігова, Одеси, Єлисаветграда, Харкова, Житомира, Дубна, Коломиї, Кутів, Надвірної, Долини, Обертину, Отинії, Рогатина, Снятина, Станіславова, Перегінська, Чернівців, Сторожинця, Бібрки, Бродів, Золочева, Самбора, Перемишля, Стрия, Журавно, Сокаля, Чесанова, Дрогобича, Мостів великих, Тернополя, Чорткова, Скали, Тлустого, Пробіжної, Вишнівчика, Збаража, Бережан, Борщова, Праги, Софії, Відня, Riva di Garda, Кракова, Сараєва, Петербурга, Курська.

Володимир Гнатюк написав рецензії на книги: „Вік. 1798-1898.” Т. I „Укр. поезія від Котляревського до останніх часів”; Т. II „Укр. проза від Квітки до 80-х років XIX В.”; Т. III „Укр. проза з 80-х років XIX В. до останніх часів” (Київ, 1902) та опублікував у часописі „Slovanský přehled” (1902, Roč. 5. – С2. – S. 99-100).

Вчений написав повідомлення „Відслонене пам'ятника І. Котляревського в Полтаві” („Літературно-науковий вісник”, Львів, 1903. – Т. 24, кн. 10. – С. 51-59), статтю „До характеристики семінарських часів Івана Котляревського” („Літературно-науковий вісник”, Львів, 1903, – Т. 24, кн. 12. – С. 209-215), написано замітку на основі статті В. Каллаша „И. П. Котляревский”: (Опыт характеристики) – („Русская мысль”, 1903. кн. 10), в якій наведені спо-

гади товариша Івана Котляревського по навчанню в семінарії І. Мартинова, повідомлення „Відголос свята І. Котляревського в Полтаві” („Літературно-науковий вісник”, Львів, 1903. – Т. 24, кн. 12, розділ „Хроніка і бібліографія”. – С. 233-234), на „Збірник у пам'ять І. Котляревського” („Літературно-науковий вісник”, Львів, 1903. – Т. 24, кн. 12, розділ „Хроніка і бібліографія”. – С. 237), рецензію на книгу Мартиновича П.Д. „Новий альбом: Малюнки художника П.Д. Мартиновича до „Енеїди” Котляревського”. – Полтава, 1903 („Літературно-науковий вісник”, Львів, 1903. – Т. 24, кн. 12, розділ „Хроніка і бібліографія”. – С. 240-241).

У запрошенні, надісланому Володимирові Гнатюку у Львові Полтавською міською управою на відкриття пам'ятника Іванові Котляревському, говориться: „Юля 30 дня, 1903 г., г. Полтава. Високошановному добродію Володимирові Гнатюку. Високошановний добродію! 30 і 31 августа текущего 1903 года состоится в Полтаве празднование открытия памятника Ивану Котляревскому. Открытие памятника славному поэту-родоначальнику нового периода украинской литературы – является выдающимся событием в жизни украинского народа и представляет собою факт, имеющий общекультурное

значение. Полтавское городское управление, извещая о предстоящем праздновании, имеет честь покорнейше просить Вас, высокошановный добродію, почтить означенное торжество своим присутствием в качестве почетного гостя. Примите уверение в моем истинном почтении. Заст[упающий] м[ісце] городского головы Д. Маркович”.

Дискримінація української мови в Росії наочно виявилася при відкритті пам'ятника зачинателю нової української літератури Івану Котляревському в Полтаві, побудованому на кошти української громадськості. Пам'ятник мав бути відкритим у 1898 р. з нагоди 130-річчя від народження поета, однак через адміністративні зволікання і перешкоди, його було відкрито тільки в 1903 р. Як писав Володимир Гнатюк, відкриття було «першим в своїм роді національним святом». Російський уряд під тиском громадськості дозволив влаштувати це свято, однак заборонив на ньому виступати по-українськи, проти чого гостро за протестувала, зокрема, українська інтелігенція з Галичини на чолі з Володимиром Гнатюком. Врешті-решт делегатам з Галичини було дозволено виступати по-українськи. Це викликало ще більше обурення серед учасників відкриття. „Свято чисто українське, – писав Володимир Гнатюк, – відслоняється пам'ятник українському поетові, якого твори написані також по-українськи і признані для українців, тим часом вони не можуть у своїй мові віддати йому пошани! Щось подібне неможливе хіба в цілому світі”.

Володимир Гнатюк як секретар Наукового товариства ім. Шевченка від імені НТШ надіслав на відкриття листа, в якому між іншим говорилося: „Простуючи шляхом, який зазначив Котляревський, а який протерли його наступники, ми і в тім почуттю солідарности з кращими синами України і з чільними сіячами людського поступу, знаходимо непохитну віру, що діло розпочате Котляревським не вмре, не загине і кличемо з повної груди: Ще не вмерла Україна!”

Про все це Володимир Гнатюк детально розповів у статті „Відслоне пам'ятника І. Котляревському в Полтаві” та в низці інших статей.

У тому ж 1903 р. він переклав з російської мови цікаву розвідку „До характеристики семінарських ча-

сів Івана Котляревського” та опублікував її на сторінках „Літературно-наукового вісника” (Львів, 1903. – Т. 24. – С. 209-215), написав замітку „Музей Котляревського в Полтаві” („Літературно-науковий вісник”, Львів, 1904. – Т. 25; кн. 3, розділ „Хроніка і бібліографія”. – С. 181), рецензію на книгу „Руська письменність. I. „Твори” Івана Котляревського, Петра Артемовського-Гулака, Євгена Гребінки”. – Львів, 1904) – („Літературно-науковий вісник”, Львів, 1904. – Т. 26, кн. 6, розділ „Хроніка і бібліографія”. – С. 192-193).

27 листопада 1907 року Володимир Гнатюк написав листа у Петербург до Федора Вовка з проханням розшукати видавця для „Історії української літератури”, написаної Іваном Франком: „Високоповажний добродію! Тепер ще одна річ, але зовсім під „хайрем”. Д[октор] І. Франко написав першу частину історії української літератури від найдавніших часів до Котляревського... Здоровлю Вас щиро і цілую В. Гнатюк”.

Український письменник Василь Кравченко із Житомира в листі до Володимира Гнатюка у Львові від 9 серпня 1908 року дякує за грошову допомогу на виготовлення надмогильного пам'ятника письменникові Трохиму Зіньківському та про збір коштів для Івана Франка. Крім того, пише: „Як було святкування Котляревського в Полтаві, то в той час я передав через д[обродію] Василя Стефаника старих книжок до львівського Наук[ового] тов[ариства] ім. Шевченка. З великим до Вас поважанням В. Кравченко”.

Володимир Гнатюк у своїй праці „Українська народна словесність” (Відень: „Союз визволення України”, 1917. – 48 с.) дав стислу картину історії української фольклористики від найдавніших часів до Першої світової війни. Вчений вказав на тісні взаємини між українською художньою літературою і фольклором, документуючи це творчістю великих майстрів красного письменства України Тараса Шевченка, Григорія Сковороди, Івана Котляревського та інших письменників XIX століття.

Романа ЧЕРЕМШИНСЬКА,
співзасновниця, директорка
Велеснівського етнографічно-
меморіального музею
Володимира Гнатюка

СПОВІДЬ ПРО ЛЮДИНУ І ДРУГА

Кажуть, що справжні друзі з'являються тільки в дитинстві й юності. Але бувають і винятки. Це саме той рідкісний випадок, коли зустрічаєш людину в зрілому віці і знаходиш стільки спільного, незважаючи на численні суперечки. Ця розповідь про чудову людину Василя Шафара, який прожив дуже яскраве, але коротке життя.

У жовтні 1972 року на Закарпатті в селі Величкі Лучки в переддень свята Покрови народився хлопчик Василь, якого назвали на честь батька, діда, прадіда. Всі Василі – «порядочні люди» – казали в сім'ї, тож шансів назватись іншим іменем у старшого хлопця в родині особливо і не було. Історія батьківщини нашого героя починає свій відлік з далекого 1400 року. Село багате на родючі землі, видатних земляків та цікаву історію. Саме в цій незвичній і цікавій атмосфері відбувалося формування особистості Василя.

Настав час першого дзвоника до школи. На відміну від інших хлопчаків Василь вчився на відмінно. І, як це часто буває на селі, це не завжди подобалось однокласникам, і молодому хлопчині часто давали стусанів за гарні оцінки. Ще учнем він захоплювався фотографією, сам проявляв, друкував знімки – таким чином заробляв собі кишенькові ще в шкільному віці.

Але жага до знань не зупиняла його, і він з відзнакою закінчив 8 класів школи. Мрія дитинства стати лікарем, хірургом, привела його до Хустського медичного училища. Отримавши в 1991 році диплом з відзнакою за фахом «фельдшер», Василь вирішив вступати до Ужгородського медичного інституту, але наявність знань і середньої медичної освіти не гарантували здійснення мрії. Тоді важко було стати студентом вишу без сторонньої допомоги...

Медицина не лишилася осторонь. Василь почав працювати у ЛОР-кабінеті Мукачівської поліклініки і познайомився з лікарем Федді Гейзою Гейзовичем, який став на той час справжнім наставником і натхненником подальшої долі Василя, відчувши у симпатичному і кмітливому сільському хлопцеві неабияку завзятість до кращої долі, тягу до навчання.

Посол Угорщини в Україні вітає В.Шафара з отриманням диплому

Василь Шафар з колегами на святі McLaren Mercedes. Київ, 2001 р.

Наставник і учень годинами затримувались на роботі, обговорюючи пройдене, плануючи майбутнє.

На той час стало відомо, що зусиллями В. Брюховецького у Києві відновлено роботу Києво-Могилянської академії і є можливість стати студентом особливого навчального закладу незалежної України. І хай там немає медичного факультету, проте є природничий. Потрібно йти вперед, тому що це шанс наблизитись до своєї мети, здобути ґрунтовні знання у виші, де готуватимуть кращі кадри для нової держави. А медицина ще трошки почекає. І тут юнак стає першим.

Успішно склавши іспити, отримує студентський квиток факультету природничих наук першого набору відновленої академії. Роки навчання в Академії стали випробуванням на міцність і водночас дали змогу проявити свої творчі та організаторські здібності. Василь Шафар був, мабуть, першим українським студентом, який, написавши ґрунтовний план і склавши кошторис, отримав грант (здається, від фонду Сороса) для делегації студентів та викладачів НАУКМА для поїздки на святкування 1100 років м. Мукачево. Просто робив те, у що вірив. Хлопчина, в якого була пара взут-

тя на рік, безмежна віра в людські здібності і бажання творити. Серед постатей, кому запропонував Василь відвідати свято в Мукачеві, були його відомі земляки. Він зміг запевнити Василя Поповича, що той має неодмінно на цьому святі заспівати, і, роздобувши десь телефон Віктора Пінзеника, на той час міністра економіки України, віце-прем'єр-міністра України (!), зміг переконати відомого політика взяти участь у святкуванні дня міста Мукачево. І головне, що такі поважні особистості вірили молодому студенту. Чи не дивно це...

Не проходило і дня у студентські роки, коли б він не питав себе – а що я зробив сьогодні, що вивчив нового? Дорікав собі, що мало зробив, потрібно більше, потрібно стати освіченим, потрібним людству, опорою для батьків, дружини, майбутніх дітей... У своєму щоденнику складав перелік справ, які має зробити за певний проміжок часу, список книг для загального розвитку, план читання Біблії...

Серед мов, які планував вчити, була також і російська. Так, на Закарпатті в сім'ї розмовляли русинською, яку важко назвати навіть українською, а ще з дідом-мадяром — угорською. Тому йшла робота за чистоту мови — української, російської. Паралельно вчив англійську, угорську, іспанську.

Ось і закінчилися студентські роки. У 1996 р., закінчивши повний курс за програмою з професійним спрямуванням «Біологія», Василь Шафар отримав кваліфікацію бакалавра біології та екології.

Саме в цей час завдяки своїй енергії, набутому життєвому досвіду та бажанню робити щось саме тут і зараз він разом з товаришем Юрієм Верховодом створив свою першу фірму, яка надавала рекламні та маркетингові послуги насамперед фармацевтичним компаніям. Жага до медицини не вщухала, та не було вже терпіння і можливості вчитись на стаціонарі, бо навколо вирувало життя, хотілось жити, творити, заробляти врешті-решт гроші. Так народився компроміс – Фармацевтична академія в Харкові, яку Василь закінчив у 1998 р.

У той час сталася знакова подія – Василь Шафар заснував Торговий дім «Паланок», який поєднував надання рекламних послуг і реалізацію фармацевтичних препаратів. Компанія створювалась з

кількох однодумців, які повірили Василеві, шаленому натиску його ідей, котрі він генерував чи не щодня. Взагалі, рекламний бізнес важкий і потребує щоденної кропіткої праці. За короткий період багато провідних компаній сказали «так» «Паланку», і це була велика й яскрава особиста перемога Василя Шафара.

Після декількох років кропіткої праці він заснував науковий журнал «Мистецтво лікування», який став чи не найголовнішим медичним виданням України. Він прагнув і вимагав від себе й свого оточення максимуму. Страшенно любив Україну і життя в усіх його проявах. Отримував справжнє задоволення від численних яскравих подарунків, які дарував тим, хто його оточував. Як можна забути його жарти, гостинність? Хто хоч раз мав щастя спілкування з Василем, ніколи не забуде його розум і вміння вислухати співрозмовника. Скільком людям він допоміг у житті стати на ноги, часто допомагаючи не тільки порадою, а й матеріально. Василь був з тих рідкісних людей, для яких можливість робити благо іншим була неймовірним драйвом. Кожен з нас знав, якщо є хоч один шанс допомогти, Василь зробить усе можливе.

Як багато і як мало він зробив у відведені Богом 33 роки свого життя. Як багато планів лишилось нереалізованими... Як часто він мріяв, ким стануть його сини Мілан і Роберт, які, як і батько, навчаються в Могилянці. Колись своїй чарівній дружині Агнесі, будучи ще зовсім юним, сказав, що він піде з життя молодим, зразу і на швидкості, а коли його ховатимуть, буде падати рясний дощ. На жаль, так і сталося. Сотні людей прощалися з Василем, і небеса плакали в унісон з ними. А самотня скрипка, розриваючи душу, грала: «Гуцулко Ксеню, я тобі на трембіті лиш одній в цілім світі розкажу про любов...». Пам'ять про людину зникає, коли про неї перестають згадувати. Мені здається, що таке з Василем Васильовичем Шафаром не станеться. Надто багато добра за своє коротке й яскраве життя він подарував оточуючим. Василь поспішав жити, але сталося як сталося...

Дякую, друже, що ти був і лишався в моєму серці.

Тарас МІТУЛІНСЬКИЙ, член НСЖУ і НСКУ
*Щира подяка Агнесі Шафар за допомогу в написанні статті

САКРАЛЬНІ МОТИВИ ОЛЕНИ ЗАГРЕБІНОЇ

Нещодавно у Чернігові відбулося відкриття персональної виставки відомої мисткині, сценографа, культурної діячки Олени Загребіної. Для цієї події свої зали люб'язно запропонував молодий, але вже добре знаний Library Art Center, куратором якого є художник Святослав Подлевський. Провокаційна назва виставки – «Рай» і стала приводом для приватної зустрічі та змістовно розгорнутої бесіди про сенс мистецтва, його призначення і місце сакральних або священних тем у творчості пані Олени.

Наша зустріч відбулася у кафе. Наступного дня після знайомства на виставці пані Олена знайшла час у своєму щільному графіку, і ось вже мініатюрна жінка із привітною усмішкою сидить поруч та невимушено рефлексує на філософські та культурологічні теми. Пропонуємо читачам вибрані місця із нашої бесіди.

– На Вашій новій персональній виставці представлені аплікації та інсталяції, що візуалізують поняття «Рай». Мені, філософу мистецтва, естетику, виявилось можливим відзначити існування у Вашій творчості діалогу з такими митцями минулого, як Марія Приймаченко, Сергій Параджанов, Анрі Матіс та Марк Шагал. Що та хто реально надихнув на створення цієї виставки?

– Так, дух усіх названих художників присутній. Вони так чи інакше вплинули на формування моєї естетичної концепції. Колажність Параджанова, серйозне ставлення до аплікації Матіса, наївізм Приймаченко... Але не можна не назвати сучасників, які теж стимулювали мене на діалог, – це художник Володимир Мельниченко, який разом з дружиною Адою Рибачук створив на Байковому цвинтарі монументальну «Стіну пам'яті». Доля цього шедевра є трагічною – 1982 року з ідеологічних міркувань майже готовий монумент за наказом першого секретаря ЦК КПУ Володимира Щербицького залили бетоном. (прим. автора: ми-

нуло року розпочато роботи з відновлення «Стіни» як унікальної пам'ятки радянського модернізму, що має високий есхатологічний духовний сенс). А щодо вчителів – упродовж життя не втомлююся вчитися у чернігівського художника Олексія Потапенка, роботи і поради якого високо ціную.

– Ключовими образами Вашої експозиції є птах, сходинки, всевидяче око, закохані. Як відбулося розміщення акцентів при виборі саме цих архетипів, що наповнюють поняття раю?

– Окрім названих образів, важливі для розуміння задуму ще образ крил, адже крилатість людини – це метафора її креативності, образ серця – осередку почуттів, промені – як транслятори світлого і вічного. Важливим для мене також є колір, адже саме ним створює художник потрібний настрій, колір несе нюансований зміст, посилюючи вплив образів. На рекламній продукції до виставки обрано було лаконічну палітру – білий, чорний, синій, а от

самі аплікації – то вже відверте буяння всіх кольорів.

– Впадає у вічі при ознайомленні з експозицією її певна спорідненість із театральним простором. Усі персонажі об'єднані спільною дією. Це ж, мабуть, не випадково?

– Дуже добре, що це відчутно! Адже я підійшла до виставки не лише як художник, який створює картини, а потім робить з них експозицію, я шукала об'ємне рішення простору. Продумувалося все – хто куди у мене буде входити-виходити, як обіграти вікна-двері, світло у приміщенні.

– Мабуть, і музичне оформлення теж працює на створення такого своєрідного спектаклю про рай?

– Музика обов'язково має бути у «Раю»! Він має звучати кому кришталем, а кому – іншими тембрами. Навіть одна саме про це – хмара із джазовою темою. Мета озвучування виставки була абсолютно конкретна – занурити глядача в первісну атмосферу, натякнуту на часи наїву у мистецтві та в історії людства. Коли один із

відвідувачів взявся наживо акомпанувати на фортепіано – це теж природне явище в раю – включитися в процес!

– На поверхні у назві виставки «Рай» є не мистецьке, а саме релігійне походження. Але при уважному вивченні семантики та символіки на аплікаціях і загальної композиції зазначаю, що прямих біблеїзмів небагато. Чим пояснюється така свідомо антиілюстративність та відстороненість від сюжетної складової «едемських» історій?

– Образотворче мистецтво наразі стає для мене формою втілення світовідчуття тих речей, про які не можна і не треба говорити «в лоб». Це – таємниця, яку глядач розгадає. Тут не знайдете класичних сюжетів про Адама і Єву, але знайдете любов. Немає канонічних янголів, але є вільний простір з величезними крилами. Це місце для глядача – як провокація витягнути себе до чогось кращого. Мій «Рай» – це не бравурна і барвіста констатація «все добре», а в чомусь засіб витягування себе з дисбалансу до певних сакральних ідей. Але про складність задуму, багаторівневність «Раю» я візуально розповім у наступних двох частинах цієї експозиційної трилогії.

– Коріння Вашого переживання сакруму, а інакше святості в мистецьких практиках базується на серйозній школі, яку пройшли, співпрацюючи з чернігівськими театральними режисерами Геннадієм Касьяновим і Віталієм Гольцовим. Давайте повернемося до особливостей сценографії визначної вистави «Ангелик, що загубив зірку», адже саме її удостоєно у 2018 році престижною Всеукраїнською театральною премією «Гра» у номінації «Най-

краща вистава для дітей». Розкажіть про цей досвід. Щоб створити переконливі за наповненням образи ангелів, зірок, неба, треба зайти у прикордонні із сакральним сфери?

– Для мене мистецтво – це спосіб трансляції неземних категорій. Навіть у дитячій виставі. Працювати з Віталієм Гольцовим цікаво, бо було багато свободи як щодо візуальної частини вистави, так і щодо її внутрішнього вирішення. Він, на відміну від Геннадія Касьянова, завдяки якому я потрапила у світ професійного театру, дає більше можливостей художнику проявити своє бачення – не тільки візуально, а й концептуально. Як художнику мені близький театр абсурду, і можливість працювати в такій манері мене дуже надихає! Поки створювався світ «Ангелика», тривало чимало мистецьких дискусій, адже естетика моя зовсім не дитяча при всій любові до наївізму та досвіді роботи з дітьми. Перемога на фестивалі-конкурсі «Гра» показала, що творчий тандем з учнем Нестором Семенченком, який був моїм співавтором у створенні декорацій, був вдалим. Мені здалося можливим втілити образи ангелів через аналогію із космонавтами, а самого неба – через космос. Створити сучасні розписи, які б нагадували первісні розписи у печері Альтаміри – таке було завдання для нас з Нестором, аби показати, що часи змінюються, але як первісний, так і сучасний художник продовжує шукати гармонію зі Всесвітом через свою творчість.

– Пані Олено, у Вашому доробку є ще один цикл, який своєрідно і тонко осмислює сакральні мотиви – йдеться про «Вісників», які ви виставляли у 2008 році. Уважно проаналізувавши назви робіт та внутрішню форму інсталяцій, я підмітила багато біблійних ремінісценцій: «Вуличне весілля» має перегук із мандрівкою святого сімейства, «Людина у дереві» – із немовлям Христом, «Мандрівник» – із волхвом на верблюді, навіть «Натюрморт Петрова-Водкіна з оселедцем» у такому поєднанні стає натяком на Рибу, християнський символ. «Причастя» красномовно говорить саме за себе, як і «Чернець у пошуках ключа», і «Мати з дітям під срібною тополею».

– Так, це дуже дорогий серцю проект. Я почала працювати над ним у визначний момент мого життя, коли народилася донька Марія, і це не могло не позначитися на піднесеному і сакральному контексті цієї серії. Найсильніші почуття були вкладені в тексти та зображення «Вісників». Назва «Вісники» позичена в одного з моїх улюблених авторів – Данііла Хармса. Навколо нас повно вісників, яких ми не можемо побачити фізичним оком, натомість вони поруч з нами і залишають багато символів та знаків, які раптово й осяйно втручаються в наше життя.

– Насамкінець питаю: що є за сутністю мистецтво для мисткині Олени Загребіної? Джерело Вашого творчого запалу всередині чи ззовні?

– Мистецтво – це перманентне творення містерії. Продовження творення містерії. Проводження дива, яким є світ. Саме життя художника – це потужний острів, на якому повно місця для нових прозрінь і образів! Треба тільки бути уважним і відповідати за те, що ти маєш, – втілювати задуми, які приходять до тебе!

Як переплавився той імпульс з поглядами Олени Загребіної на рай, життєвими цінностями, художнім методом – нехай дивиться глядач. А виставка все ще триває в серпні, породжує нові інтерпретації, нові розмисли про сакральне.

Бесіду вела к. філос. н., доцент кафедри філософії та культурології Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка Марина КАРАНДА

– організатор щорічної події «Пташиний марш» спільно зі студіями «А-соль» та «Хата Птаха» (платформа Жива Шафа).

Принагідно

Народилася в Чернігові. Навчалася в педагогічному університеті ім. Т. Г. Шевченка, за фахом – викладач образотворчого мистецтва. Викладає в Чернігівській художній школі. Режисер-постановник вистав «Хню» за Д. Хармсом, «Слово про Ель» за В. Хлебніковим, «Вікна мають бути відчинені», режисер короткометражного фільму «Побачення», фільм «Гра в Параджанова» (режисер, художник).

Художник-постановник вистав «Чайка», «Дерева вмирають стоячи», художник з костюмів вистави «Дядя Ваня» у Чернігівському молодіжному театрі. Також художник-постановник вистав у Чернігівському театрі ляльок

– «Гамлет-машини» за Хайне-ром Мюллером та «Ангелик, що загубив зірку» (режисер Віталій Гольцов), які отримали нагороди за кращу сценографію та стали кращими виставами року на різних фестивалях («Прем'єри сезону-2016-2017» (Хмельницький), фестиваль-премія ГРА-2018 (Київ).

Фестивалі:

2006 – організатор фестивалю «Птахове Дерево» (інсталяції, малярство, кіно);

2007 – організатор ретроспективного показу фільмів С. Параджанова в музеї М. М. Коцюбинського; участь у мистецькому фестивалі «Територія Душі» (ілюстрації-колажі);

2018 – участь у фестивалі Osten-Sacken Festival 2018 (Київська область, Немешаєво); участь у Всеукраїнському музейному фестивалі у Дніпрі (Дніпропетровський національний історичний музей ім. Яворницького).

Виставки:

«Нові Імена» в галереї Пласт-Арт (графіка), 2009 – персональна виставка графіки у місті Теплодар, 2008 – участь у молодіжному проєкті «Перехрестя» (інсталяція «Вісники»);

персональна виставка в Галереї вихідного дня (графіка); 2011 – організатор виставки молодих українських художників «Міст» у музеї сучасного мистецтва Пласт-Арт (графіка, живопис, скульптура, інсталяції);

2012 – персональна виставка графіки у Києві, вільний простір «Циферблат», персональна виставка колажів із серії «Космос Рядом» та «В дорозі» в арт-цех «Ремзавод» (Чернігів);

2013 – персональна виставка колажів у Чернігівському художньому музеї «Долоні»;

2014 – персональна виставка «ДІМ» в рамках Ночі в Музеї (Чернігівський художній музей ім. Г. Галагана); 2015 – міжнародна виставка «Лист-Letter-Письмо»;

2018 – виставка асамбляжів та скульптур «Ntistati» спільно з художником Романом Ткачовим у рамках Арт-середі, IZONE, Київ.

Культурницькі ініціативи:

2014 – створення незалежної міжнародної бібліотеки – творчої платформи ЖИВА ШАФА (Чернігівський художній музей ім. Г. Галагана);

2019 – участь у міжнародному проєкті «ЦСМ: взаємодія з городським пространством» (м. Севєродонецьк);

– організатор щорічної виставки-хепенінгу «Виставка у лісі» (платформа Жива Шафа);

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОЛАЖ ВІД ЛЮДМИЛИ КОБИЧЕВОЇ

Людмила КОБИЧЕВА

«Андріївський узвіз». Робота Людмили КОБИЧЕВОЇ

Фахівці визнали роботи Людмили Кобичевої ексклюзивними, а відомості про її творче надбання розмістили в Енциклопедії сучасної України.

Людмила ЧЕЧЕЛЬ

Меморіальний музей Тараса Шевченка «Хата на Пріорці» гостинно приймає відвідувачів. Цими днями тут відкрито виставку Людмили Кобичевої «Українське житло: від Шевченкової хати до сучасного інтер'єру».

Це — багатовимірний авторський європейський колаж, так визначили творчість Людмили Кобичевої знавці й поціновувачі мистецтва.

Неймовірна техніка виконання картин зачаровує й не відпускає. Роботи можна розглядати годинами. Вони сприяють гарному настрою, релаксації, а часом і лікують. Відбувається це завдяки взаємодії енергетики автора і природних матеріалів, використаних у роботах. За основу, для створення колажів, Людмила Кобичева використовує прозорі натуральні тканини. А далі її фантазії не має меж.

На основі вмילו знаходять свої місця природні матеріали: мушлі, камінці, бісер. Наприклад, у роботі «Коли людини ще не було на Землі» використано дванадцять природних матеріалів. Робота «Андріївський узвіз» зіткана зі шкіри.

«Іноді ідеї мені приходять уві сні», – зізнається художниця. Цікаво: як народжуються такі диво-художники? Тридцять п'ять років пані Людмила працювала

юрисконсультантом в одній банківській установі столиці. Звісно, на дозвіллі трохи вишивала, малювала. А почалося творче життя у Людмили Кобичевої вісімнадцять років тому, з виходом на заслужений відпочинок. Та до всього стався ще й прикрий випадок: пішла із життя найрідніша людина – мама. Почалася депресія. На допомогу вчасно прийшов коханий чоловік Олександр. Одного дня він прийшов і повідомив дружині, що записав її на приватні уроки до художньої академії. Відома художниця Тетяна Яблонська побачила в Людмили Кобичевій творчу жилку й вчасно підтримала її. Вона навіть сказала своїй учениці: «У тебе прекрасне бачення й відчуття кольорів! А це дуже важливо для творчості. Ти ще здивуєш своєю майстерністю». Так і вийшло. Роботи Людмили Кобичевої знайшли шанувальників у 16 країнах світу: Голландії, Франції, Німеччині, Італії, США, Канаді, Індії... Поціновувачів свого мистецтва пані Людмила дивувала на 30 виставках. На її рахунок — близько п'ятиста колажів. Серед них об'ємні колажі зі шкіри, напівкоштовного каміння.

Фахівці визнали роботи Людмили Кобичевої ексклюзивними й відомості про її творче надбання розмістили в Енциклопедії сучасної України.

На одній з виставок до пані Людмили підійшли дві художниці-початківці: «Хочемо до вас на майстер-клас». Довго не погоджувалася давати уроки і все ж здалася: «Приходьте, подивитися, як працюю з матеріалами», – запропонувала дівчатам. І тут не помилилася. На виставці представлені й роботи учениць – Наталії Бойченко та

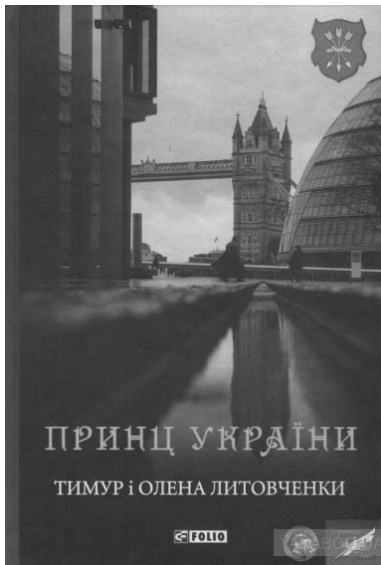
Оксани Защик. Роботи Наталії вже прикрашають оселі в Італії і Голландії. Оксана, мама трьох синів, статист за фахом, знаходить час для творчості. На виставці Людмила Кобичева зізналася: «Доля подарувала мені не тільки щастя творити, а й талановитих учениць».

Авторка розробила нові прийоми, які надають роботам стереоефект і багатовимірність. На прозорій тканині промальовується тло, створюється колаж (іноді може бути дві рами). Об'ємна композиція складається зі шкіри, каменю чи інших матеріалів, які ніби висять у повітрі. Тлом іноді може служити колір стіни. Основна мета художниці – заповнити простір позитивом живої природи, за яким частенько нудьгують жителі великих міст.

«Зовсім несподівано я отримала пропозицію презентувати свої твори від господині Шевченкової хати на Пріорці Юлії Єрмоленко, – розповідає Людмила Кобичева. – Навіть не уявляла, як все може бути. Та це фантастичне місце мене просто зачарувало: магія старовинної оселі, духмяний запах трав, неповторна аура. А ще ж як знаково: Тарас Шевченко жив у цій хаті два тижні саме у серпні 160 років тому! Для мене й моїх учениць велика честь виставлятися у цьому затишному місці. Моя подяка хрещениці цієї виставки-зустрічі письменниці Мілі Іванцовій, яка запропонувала й благословила цю виставку».

З виставкової зали лунали пісні на слова Тараса Шевченка у виконанні сестер Галини і Людмили Турчак. Відвідувачі заворожено розглядали шедеври художниць.

Фото авторки

Відомо, що особа та характерологічні особливості письменника часто відображаються в його творах. Чи може письменник надягнути маску, особливо якщо знайдеться професійний редактор? Може, але ця маска протримається на його творчому «обличчі» на один, максимум два романи. А далі – лише він справжній, зі своїми екзистенціями, які презентують творчу особистість у психологічному масштабі, коли результати творчості надають змогу робити аналіз особистості самого митця та його впливу на соціум.

Ольга РЕПІНА

Взагалі, екзистенційна сфера значною мірою визначається особистісною емпірикою автора, його індивідуальними переживаннями, складною інтеграцією свідомих і несвідомих тенденцій, уявлень про соціальну сміливість, і є одним з найважливіших джерел формування творчої мотивації та спрямованості до самовираження за допомогою літературного образу. Письменник через творчість ніби вихлюпує на полотно, переломлює через своє життя, через свої екзистенційні орієнтації за допомогою уяви та власних ідеалів ті події, враження й факти, які він запозичив із дійсності або уяви.

Загальновідомо, що визнання авторів у сфері літературної творчості формується під впливом безлічі змінних. Однак основні компоненти, які впливають на популярність, на мій смак, усе ж автентичність і своєрідна, впізнана манера мислення, виражена через глибокий сенс та життєву філософію сюжетів і образів роману. При цьому не можна забува-

«ТРИАДА» НА СВОЇЙ ТЕРИТОРІЇ, АБО ВІДВЕРТІСТЬ РОЗУМУ

ти, що екзистенційний багаж письменника – це своєрідна сутичка смаків, життєвих концепцій і прагнень та спрямувань, які залучають до нього шанувальників.

Через персоніфіковані екзистенції письменник ділиться з нами своїми потаємними думками, які за допомогою інструмента письменника (комп'ютер або олівець і папір) проєктуються на текст книги. Багато цьому сприяють архетипічні тенденції, характерні літературній манері майстра.

На одному круглому столі я запитала своїх колег, які пишуть на історичну тематику: «Ваші історичні романи надають змогу передавати читачеві архетипові риси наших попередників?». Відповідь була невиразною. Я не зовсім зрозуміла, чому. Й тільки зіткнувшись у живій дискусії з Тимуром Литовченком, чітко визначила для себе: для того, щоб передавати щось читачеві, авторові треба, перш за все, влучити у той самий архетип, який допоможе в прямій ідентифікації головного героя з сьогоденням. Також усім, на мій погляд, зрозуміло, що не тільки стиль виховання в дитинстві й особистісні особливості визначають стратегію історичної поведінки особистості, яка базується на архетипах. Перш за все, обумовлена ця стратегія соціально-політичними умовами. Такі умови диктують необхідність образів, архетипів, з ними пов'язаних, емоцій, які діють, як шпильки, приколюючи в неусвідомлюваному нашій враження від прочитаного. Така собі дуже вдала триада – «архетип-емоції-неусвідомлюване», яка впливає не лише на особистість читача, а й на вибудовування життєвої парадигми суспільства.

Якщо ж говорити про вплив письменника на вибудовування життєвої парадигми суспільства і конкретних його складових, то слід зазначити, що вплив є невід'ємним від образу художника та його екзистенціальних орієнтацій, які домінують у його творах.

Екзистенції письменника значною мірою визначаються особистісною емпірикою письменника, його переживаннями, складною інтеграцією усвідомлених і неусвідомлених тенденцій та уявлень про життя, і є джерелом формування творчої мотивації і спрямованості до самовираження за допомогою художнього образу. Тобто не сам письменник, але образ, ним створений, впливає на суспільство, тому що величезних за своїм значен-

ням особистостей у літературі, масштабних постатей, які вміють прямувати, а не завульовано-продовжено впливати на людей, зараз небагато. Величезну роль відіграють, на жаль, гроші, вкладені в письменника і менеджмент, що витікає з першого.

Але слід зауважити, – не знаю жодного письменника, який зізнається, що він безпосередньо впливає на розвиток суспільства. Якщо підійти до розвитку цієї теми з терпінням та хитрістю, можна почути від колег, що використовувати в книгах немасковану дидактику, та й дидактику взагалі, вважається майже вульгарним. Найчастіше письменники віддають перевагу роботі з текстом, використовуючи сугестію, ідентифікацію, найпотужніші та впізнавані архетипи й образи колективного несвідомого. Цей спосіб – у тренді.

Якщо говорити про Тимура та Олену Литовченків, то слід констатувати, що вони як письменники вміють критично переосмислити дійсність через свої філософські погляди. При цьому їхня творчість не виглядає суперечливо. Розумієш, що перед тобою живі люди зі своїми пристрастями, бажаннями, досвідом... Що вони не бояться бути сентиментальними або щирими, рефлексуючими або надмірно чутливими...

Взагалі, творчість подружжя Литовченків можна порівняти зі специфічним візуальним сховищем так званих архетипів, які передають поведінку, неповторні народні риси і психотипи від покоління до покоління... Тобто дають змогу перенести за допомогою своїх творів зміст колективного несвідомого у сучасне змістовне життя – індивідуальне та колективне, яке заповнюється персоніфікованим емоційним і образним змістом.

Якщо уважно розглядати візуальні образи в романі «Принц України» (а це сімейство Скоропадських, включно з Данилом Павловичем – останнім українським гетьманом у вигнанні, а ще представники радянської розвідки, які полюють на нього, а також українські емігранти і низка епізодичних персонажів – поляків, англійців, німців, американців), ми обов'язково вчленуємо для себе в тексті основні архетипи: Шлях людини, її Страху і Надії, Смерть і Безсмертя, Сенс життя і Буття.

І це не повний перелік образів, котрі уважний глядач знайде для себе в книзі Тимура та Олени Литовченків, які представляють у тексті якісь

вроджені диспозиції, що зумовлюють появу в реципієнта певних думок і візуалізацій. При цьому йдеться не про конкретні, чітко окреслені уявлення, образи або емоції, але й про деякі несвідомі приписи загального плану, що спонукають появу реакції на текст.

Власне, новий роман концептуально продовжив ту напружену зв'язку смислових проєктів, які є своєрідним свіжим потоком і яких часом так не вистачає у вирі сучасного жорсткого літературного менеджменту. Екзистенційні символи письменників дають привід зануритися глибше в свої знання: історичні, життєві, сенсові. У книзі «Принц України» Тимура та Олени Литовченків немає гротеску, побутового кітчу, епатажу. Це не літературна «короткометражка», яка підлаштовується під тренди сучасних потреб.

Майстрам слова бездоганно вдається за допомогою текстових повідомлень, тобто філософських змістовних меседжів, передати читачам не тільки свій емоційний стан, а й надіслати нам якийсь автобіографічний лист, що містить інтеграцію архетипових образів, смислового змісту їхньої ментальної сфери і простих людських почуттів. Природно, необхідно пам'ятати, що «автобіографічність» у мистецтві, зокрема і в літературній справі, є одним із фундаментальних стовпів найпотужнішого художнього впливу на реципієнта. У даному випадку – на читача.

Не знаю, як для вас, але для мене все більше актуалізується питання сенсу всього, що відбувається, на тлі хаосу, в який поступово, майже непомітно для оточення, занурюється світ. Ми можемо говорити: «Не стійте на негативній позиції, не трансліюйте це на мене, я не хочу цього чути! Не кажіть мені про це! Це не правда!». Однак реальність надає нам усі шанси зрозуміти, що ми помиляємось. Світ таки змінюється. І для багатьох – на гірше. Можливо, ця ознака – лише констатація факту, що моя фокус-група і група значущих має певні характеристики. А може, взагалі – я помиляюся, і все добре.

Тому для мене тексти подружжя Литовченків є не лише автентичними, а й потужно дидактичними в хорошому сенсі цього слова, – адже ми проходимо разом із ними стежками їхньої емпірики, помноженої на історичну правду та спогади тих, хто був поруч із головними героями. Завдяки цьому формується мотив причетності до

реалій роману «Принц України». Ніде правди діти, багатьом може здатися, що подібний спосіб самовираження – через історичні реалії – не завжди продуктивний, на деякі смаки краще фентезі чи детектив. Так у тому й річ! У детективі автор може виписати безліч нереальних образів – і читач буде щасливий. А в історичному романі майстерність у суто простій, на перший погляд, речі – автор має зробити так, щоб між двома фігурами – реальною, з життя, й авторською, в мистецтві, – не була відсутньою конгруентність. Й тільки смислово зв'язки, як умовна категорія між цими двома посталями – історичною та літературно-образною, як лакмус презентують тенденцію до проголошення істини – письменники не приміряють чергову маску. Це означає, що ми бачимо справжніх митців, які не підмінюють якоюсь фіктивною фігурою себе справжніх через неповторний самохронотоп, дивуючи своєю сугестивністю та відвертістю.

Не люблю пафосу, але для літератури важливо бути такою – сугестивною, відвертою, коли письменник ніби «самозагострюється» на самовдосконалення. Важлива й небайдужість до навколишнього середовища та людей, що його оточують, яку демонструє автор (чи автори, у даному разі). Тоді й цілі, які письменник, прийшовши в літературу, ставить перед собою, досягаються.

У цілому сучасна література нагадує мені невідому місцевість – наприклад, дачний кооператив, в якому всі вулиці начебто мають ліхтарі й неабияке освітлення під кожним будинком. І можна обрати кілька шляхів, щоб дістатися необхідного пункту, але можна зненацька потрапити на чужу територію. А вказівники підтверджують, що всі дороги ведуть, куди треба. До того ж безпечно, світло всюди! Добре, думає читач, і рухається далі. На нього ж чекає сюрприз: у вказаному напрямі не вулиця, а глухий кут. Читач повертає за письменником на інший шлях – і тут з'являється паркан. Тож наявність потужних ліхтарів не є вірним шляхом, який доведе тебе до пункту призначення.

Так і в сучасній літературі. Назва, розкритка чи обкладинка може сильно «світлити», а як розгортаєш книгу, а там, перепрошую, тільки сексуальні сцени, обсценна лексика і... порожнеча. Читач маневрує, намагається поставитися з надією до книги, відкладає на деякий час, потім повертається до читання і... згортає, розуміючи – мінімально, що можна сказати:

не мое. Максимально – як особистість і суб'єкт історії – дивується: а навіщо це було написано?

Відзначу, моя позиція щодо завдань до літератури сьогодення, – щоб сприйняття світу окремих індивідів чи цілих соціальних груп не було якщо не спаллене, то не викривлене, необхідна література певного рівня. В якій є історичне підґрунтя, сенсові орієнтири, використання певних психологічних знань для позитивного впливу на читача. Зі словом «позитивний» не люблю гратися, бо розумію багатовекторність цього поняття. Адже існують книги, де є позитивний кінець і повний внутрішній вакуум, і, навпаки, – буває, що книга закінчується негативно, але в неї вкладений зміст, який запускає рефлексії, що надають гарантію – читач не залишиться з незворушеною душею, якої письменник не торкнувся. Я – за другий варіант. Тому що як психолог знаю: люди шукають орієнтири у літературі й знаходять. І письменники об'єктивно надають певних знань, свої власні, відрефлексовані уявлення про світ своїм читачам, і люди починають сприймати світ їхніми очима.

Й останні роздуми, які викликала творчість Олени та Тимура Литовченків. Їхні книги не викликають когнітивного дисонансу. З цими письменниками не треба «домовлятися», що ти начебто «зрозумів, про що йдеться», – оскільки існує контекст, який не дає заблукати. У цієї талановитої пари тексти книг характеризуються тим, що в них немає симулякрів, тобто значення не відрізняються від того, що мають означати. До того ж дивовижна працюючість і вміння плідно творити незалежно від «творчої негоди» підтверджує інформація про Тимура та Олену Литовченків: їхні книги є втіленням нескінченної свободи і безмежних можливостей цього дуєту.

Вони – не люди, які рухаються у безкрайньому космосі. Це – філософи, соціальні конструктори, думки яких цінують читачі та видавці. Але врешті-решт вони – просто люди, які намагаються зробити те, що від них залежить. Які відвертістю розуму формують «свою територію», освітлюють її й залучають до неї читача, прямо або опосередковано ділячись своїми переживаннями через вчинки і відчуття літературних героїв. Тому що саме так, через емоції, які передані читачеві, через привласнення та рефлексію архетипу головного героя, через тріаду – ідентифікацію думок та сенсів, через напівсвідоме та міфологізацію персоналії, починається розуміння того, що образ героя потрібен у сьогоденні.

А це – гарантія того, що народилася гарна книга.

СОНЯЧНА ДОРОГА ДИВИНИ

*Усе Він прегарним зробив свого часу,
і вічність поклав їм у серце,
хоч не розуміє людина тих діл,
що Бог учинив, від початку та аж до кінця...*

Екклезіяста 3:11

Богдан Чепурко – поет, прозаїк, філософ, який повсякчас прагне зрозуміти, осмислити серцем, душею те, «що Бог учинив, від початку та аж до кінця...». Аж дух перехопило:

Летить осіннє сонце. Й неба край

Вмивається, втирається тим сонцем (с. 352).

Таки філософ поетичного слова, в якому життя любові засіяне зірками Всесвіту:

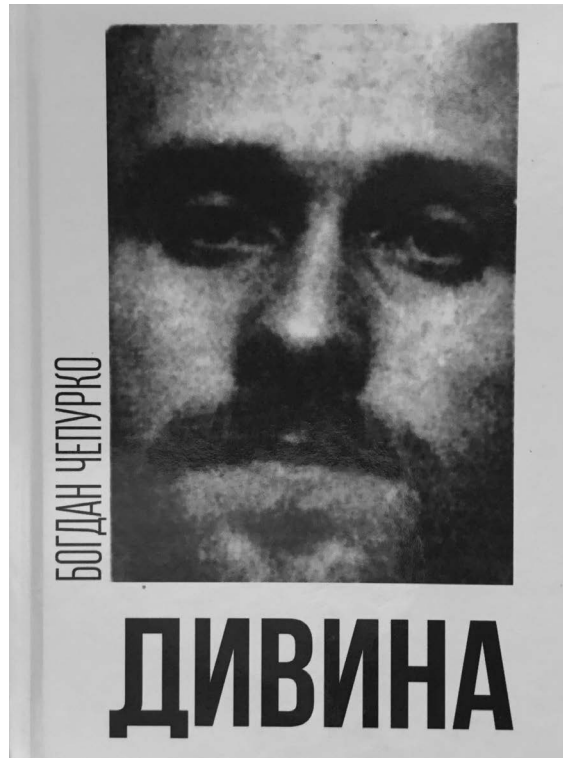
Неторкане слово мовчить в глибині.

Із неба, що впало засію зірками...

Усе, що так ніжно в цій світі люблю,

Усе, що давно вже за нами, за нами (с. 3).

Пригадалися глибокі й суперечливі роздуми Сенеки про філософію, про мудрість: «Мудрість – річ доступніша. Скажу більше: вона простіша; аби втішатися здоровим глуздом, не треба великої начитаності (слід читати потрібні книжки, – Б. Д.). Але ми й філософію, як і все інше, розмінюємо на всякий непотріб. Ми непоміряні в усьому, навіть у читанні: вчимося не для життя, а для школи» («Моральні листи до Луцілія», лист CVI). Мудрість, здоровий глузд, читання для життя... Наразі на моєму робочому столі – «біблія» думок, мудрість роздумів про дивину навколишнього світу. Дай, Боже, щоб читання, навчання про життя тривало й тривало. Книжка складається з двох роїв: «Шепіт жасмину» й «Губи вод». Рої бджіл-думок поета вилітають з-під мого пера, їх неможливо обійняти серцем, осмислити й зібрати у вулик слова, який так майстерно збудував порухом душевних переживань Богдан Чепурко. Про його поезію писано багато. Не буду порівнювати творчість цього поета з іншими митцями слова, бо в Чепурка особистісний пошук, дорога до слова – він його чує, відчуває, смакує. Запрошую пройти дорогою слова поета – вимережаного, виплаканого очисною сльозою, осмисленого духовними порухами пам'яті, життя, пісні, яка звучить у зорях Всесвіту мелодією українськості, побільшуючи ві-

рою, надією, любов'ю ноосферу думок, створену творчою працею Єдиного живого Бога.

Не кожен, народжений жінкою, здатен залишатися дитиною, мислити дитинно, правдою усе своє життя. А «ЦЕ» дитя природи споглядає рої життя, і в нього «Сміються сльози на очах...» (с. 7); «Сльоза журчить в півока (с. 129); «І плакав я сльозами божих речень – / Порізаний на рими і вірші (с. 132); «І сльоза / в прозорі небо струменіє...» (с. 135); «Вся правда, як сльоза» (с. 137). Йому вдається плакати сльозами Божих речень, які дарує Бог, бо ж поет живе тим, що «Закохалась в мене квітка» (с. 30).

Микола Ільницький у статті «Поліфонія поетичного слова» писав про те, що «поети часто на низують абстракцію на абстракцію...», а музи мали б «...виховувати в людях високі почуття й ідеали» (У кн. «У фокусі віддзеркалень», с. 57, 61). Вслухаймося в мелодію думки Богдана Чепурка про те, як «Жовтіє у долині дивина, / Пелюстям колихає шерстке листя» (с. 152) – дивина, дивина, дивина:

*Від захвату, який цей світ чудовий,
Завмерло дихання небесної безодні.*

*Лиш чути, як воркує ритм у слові,
І зорі шлють сигнали одна одній.*

Той ритм невтомний всесвіт будоражить,

І знов малесенька загублена планета

*Народжує щораз нових поетів,
Та лиш один в сто років правду каже (с. 53).*

Про що ж шепоче жасмин потові, яка таїна його мовчання, осмислення сутності Бога, про що пам'ятає степовий сивий вітер? Аналізуючи, осмислюючи текст кожного вірша, хочеться цитувати рядки чи не з кожної сторінки: «Душа моя не звикла ще до щастя» (с. 17); «Щасливий той, хто це життя полюбить / І не розлюбить в час лихий так само» (с. 32). А що ж таке щастя? На моє

переконання, щастя людини в цьому зіпсованому світі – це коли хтось думає про нас, молиться за нас і поєднаний з нашим серцем невидимою духовною ниткою життя. Хоча... Нинішня людина до того далеко відійшла від Божих законів, що мислителю неможливо висувати всеохопну формулу щастя. Гадаю, що має право на життя й таке твердження: щастя – це коли не стається того, чого не мало би статися.

А ще жасмин шепоче, снує потові думки про українське слово, мову рідної землі, яка має властивість створювати атмосферу емпатії – розуміння відносин, почуттів, психічних станів іншої людини у формі співпереживання, прийняття іншого таким, яким він є. За допомогою української мови (до-мови-тися) люди здатні порозумітися, зрозуміти, полюбити одне одного, бо ж форми (краси), руху до єдності багато не буває:

Залишається слово на скрижах слави

*Ти моя мамо вкраїномовна
На всі світи гомониш з узвиш
Серце моє твоїм світлом повне
В точку початків летиш (с. 88).*

Людина поставила себе у центр Всесвіту, бо вважає, що все слугує їй і обертається навколо неї як єдино можливого центру: «З погляду вічності – сумна на всім печат: / Усе довкола – перелітні тіні» (Андрій Содомора, «Пригорща хвилини»). Ми ж – пилинки і живемо момент моменту в цьому незбагненному, нескінченному світі! Якщо й іс-

нує десь його кінець, то за ним – початок. У Всесвіті сто мільярдів галактик, у кожній – сто мільярдів зірок... Поет, пилинки пилинки, мислить категоріями безмежної любові до України – пилинки в безмежних просторах Всесвіту, і насмілюється промовити:

*Україно моя, Україно –
Кровінко на Божих устах! (с. 18)*

Божі уста й Україна... Пригадується: «Бог дививсь й іронічно мовчав» (с. 60)... «Ну й слава Богу! Очі повні» (с. 63), тобто з радості плачу й ридаю... Що ще? Бога не бачимо, АЛЕ БАЧИМО ЙОГО ТВОРИВО й кровінку на Його устах – Україну.

Голос дивини поетичного слова Богдана Чепурка промовляє правдою життя людини, гармонійною єдністю з природою, наснажує вірою переможної боротьби за Україну:

*Й збирались хлопці на війну
За Україну й Божу правду,
Яку ніхто не переміг.*

*Той голос всіх живих розрадив
І мертвих воскресив усіх! (с. 106)*

Життєве кредо поета вмістилося в чотирьох рядках поезії людської сутності:

Й залиш таємному те, що навіки тайне,

Бо й що було б, якби ти все пізнав? (с. 350)

*Прийшов я в цей світ, щоб жити
раз на вічність*

*Й любити це життя, а в ньому
рідних – вас... (с. 306)*

А що ж сам поет говорить про свою книжку? «Баглось стиснути у сувій рій кращик віршів, рай мовних прозрін, надхненно високі пориви людяності» (с. 361). Правдою, тільки правдою має думати, жити людина. Живемо у вічності, й правда провадить нас до вічності: «Людина приходить у цей світ даремно: мисленно й серцем краяти срібний обрій під сузір'ям Правди» (с. 361). Саме так: «Мої слова – мовчазні свідки: / ніщо життя не переможе!» (с. 133), бо сутність дитини Божої – бути собою, не зрадити себе, свою пам'ять, бути добросчесною і добродійною Людиною... Хай же щире слово поета знайде дорогу до вдумливого читача, просвітлює його дух, додасть йому снаги, сили й любові, бо це засів доброго на добро...

Микола ТЮТЮННИК

Новела

Мишко просинається повільно, відчуваючи, як щось лоскоче йому носа, але не може розібрати: сонечко це чи кіт. Бо вони такі чимось схожі – сонечко і кіт Пушок. Обидва м'якенькі, тепленькі, ласкаві. Тільки Пушок ще й муркоче, коли вранці приходять Мишкові на подушку. І так вже вигинається, так вже третється!

Мишко розплющує очі, але обережно, щоби не помітила баба і не прийшла перевіряти – чи часом не «наловив риби».

Ні, це все-таки сонечко: блищить, переливається поміж повік різними барвами. А ось коли повністю розплющити очі, воно знову стане схожим на яєчний жовток.

І чого воно так? І чого, бува, вранці сонечко наче кимось поламане: вузеньке, як нігтик, і не блищить, і не гріє. І чого це баба кличе на руки, а садовить на коліна?

Так замислився, що й не розчув, як за вікном знайома загуркотіло.

Ги-ир-р... Ст-ріх-тіх-тіх... Ги-ир-р...

Оце долежався! Зіскочив з ліжка – та на вулицю!

Мотоцикл дядька Паніна вже промчав мимо, і все ж таки залишив після себе сіренькі й пахучі хвостики диму.

Мишко заплющує очі й аж носом виводить: нюхає. Як тільки й пахне!

А навкруги тиша – листочки не ворухнуться. Хвостики ще довго тремтять над порепаною від спеки ґрунтівою, потім наче нехотя розповзаються. І Мишкові страх хочеться погладити їх рукою.

З двору чути брязкіт цеберки.

– Мишко-о!

Баба. Треба бігти в хату.

– Чого це ти на вулицю? Не знаєш, куди ходять? – сердиться вона. – Чи це ти мацаклет нюхати бігав? Ох, Господи, чи й справді шофер росте?

Це так усі кажуть, що з нього шофер виросте. А баба ж – та ні в яку: тільки шахтар. «Той же волоцюга шахтарем був».

Мишко розуміє, що то про тата. Смик бабу за спідницю.

– А де він зараз, той волоцюга?

У баби відповідь одна:

– Собаки яром погналі.

Поки вдягався, розшукуючи під ліжком штанці та сорочку, повернулася з крамниці мама.

– Я тут Мишкові на сніданок принесла, – поклала на стіл якийсь кульок. – Та вже побіжу.

ШАХТАРЧА

– Підожди, вспіється, – каже баба. – Там той... не чула... Кажуть, молодий Холод у відпустку приїхав. З Домбасу. Сходи, може, твого де стрічав.

Мама ледь не з плачем:

– Та доки ж можна, мамо? Доки ж можна? Який він мій? Не треба мені нікого.

Насунула на очі біленьку хустину й геть з хати.

На сніданок Мишкові склянка молока і жменька «подушечок».

– Та з хлібом, з хлібом їж! Воно тривніше.

Та де там! Окраєць в одну руку, канхвети в другу – і на вулицю!

– Ти куди ото хліб, джигуняко? Знову собаці поніс?

Сірко хапає окраєць на льоту і, вдячно крутнувши хвостом, ховається з ним у будку. Чи він же не знає, що коли з хати побачать, то дістанеться Мишкові на горіхи.

А Мишко вже в садку. Старенькі дерева, як лагідні бабусі, простягають йому гостинці. Ось тобі яблечка, ось тобі груші. Вишеньки вже, правда, відійшли, але й без того на гілках стільки добра!

Зірвав, надкусив – ве! Після канхветів і груша як трава.

З сусіднього двору хтось тоненько гирчить. Гир-гир, у-у-у...

О, це Гришко! З коліщатком бігає.

– Гришко, гайда на вулицю!

– Гайда!

Гришко хоч за віком і молодший, але біжить попереду. Бо в нього ж коліщатко, він і шоферує. А Мишко трохи позаду, як пасажир. Бо коли вирветься вперед, Гришко образиться і не дасть покермувати.

– Поїхали у Валуїки?

– Не, в Калинівку!

Хто за кермом – той і керує. Отже – на Калинівку!

Розвернулись і попрямували в інший бік. Коліщатко з якогось меха-

нізму, залишає на пилюзі рівенькі поперечні рисочки. От якби у Мишка був тато чи старший брат і теж працював на тракторі, він би Мишкові ще й не таке зробив!

Тільки розігнались, Гришко спіткнувся об грудку, забив босу ногу, присів. Штанці на попці розійшлися, показали голе тіло. Це йому навмисне так пошито – з проріхою. Бо сам же з гудзиками ще не впорається, не розстебне, коли треба, а мати ж цілий день на роботі...

Мишко схопив ту грудку та об суху землю! Щоб знала, як малих ображати.

Гришко побачив, віддав коліщатко.

– На, тільки не далеко. Ось тут.

Мишко й устиг зробити лише два кола. Аж тут Гришків брат.

– Чого ти крутишся, як собака за своїм хвостом? – реготнув він. – Біжи мерщій до Холодів, там твій татко-шахтар приїхав! Знявся, аж курява! І про коліщатко забув.

Біля Холодів, дійсно, юрба чоловіків. Стоять, цигарки смалять. Хто ж з них? О, та декого він вже й знає. Ото – Оленчин татко, а то – Василька, що через дорогу живе. Знайомі й інші двоє, бо частенько ведуть один одного цією вулицею з роботи. Тоді, може, цей? Ото було б гарно. Такий великий, з чорними вусами. Тільки що це в нього з очима? Чи сажею намазано?

Вусань першим Мишка й помітив.

– А це чий же такий козак? – нахилився до Мишка, кумедно наїжачивши брови.

Мишко так поспішав, що ледь штанці не загубив. Тепер спритно підтягнув, сором'язливо поглядаючи на дядька.

– А-а, – засміялись чоловіки, – так це ж твій колега, Миколо! Мишко-шахтарчук! Так, здається, тебе кличуть?

Мишко мовчки кивнув.

– Ото тобі й маєш! – здивувався вусань. – А я й не туди, що в нашому селі ще шахтарі є. А хто ж твій татко?

Ніби хмаринка набігла на сонце. Закопили губу, закопили...

– Я думав, що ви-и..

– Я-я?

Чоловіки враз забухикали, знову полізли за цигарками. І тепер вже тихіше, про щось незрозуміле.

– Та невеличка така. Білявенька. Чого там ти не знаєш.

– А де ж це?

– Та там же, на Донбасі. Поїхала на будівництво, щоб хоч трохи заробити, а воно знайшлась якась сволота. Знав, кого зобидити.

Мишко вже хотів повернути додому, але дядько зупинив. Торкнувся голівки самими пальцями, не зважившись покласти цілу мозоляву долоню.

– Е-е, друже мій! Шахтарі не плачуть. А ну, ходімо зі мною.

Додому Мишко прибіг захеканий. Висипав з-за пазухи на стіл цілу гору цукерок і знову надвір. Дзигною пройшовся по садку, погукав бабу – немає. Теж на роботу пішла. Коли б знав, де це – неодмінно побіг би й все-все їм розказав!

Сів на порозі й поглядає на сонечко. Ото як заплутається у верхів'ї крайньої тополі – тоді й обід. Тоді й мама з бабусею повернуться. А воно ж не скоро. І сонечко не квапиться. Ще не вийшло навіть з-за сусідньої хати. Щоб прискорити його, побіг за ворота, та навкруги тополі. Ні, з якого боку не зайди – все одно до верхівки йому далеко.

Не стерпів, побіг до комори. Саме сюди привозять жінок з поля. Все-таки так воно швидше побачить маму.

Сів на гарячі від сонця сходинок, посміхається.

– Що це ти, Мишко? Чи копійку знайшов?

Е-е, копійку! Знали б ви – яку копійку!

Мати як побачила його, першою з кузова зіскочила.

– Що таке, синочку? Що там лучилося?!

– Мамо! – вигукнув на півсела. – Мамо! Там мій татко-шахтар приїхав! Повний чемодан канхветів привіз!

Жінки ніби й не чують. Повідвертались. А вуха як ті ріжки у чортиць. Ледве хустки не рвуть.

Схопила його на руки та додому.

– Дитиночка ж ти моя ріднесенька! Що ж ти зі мною робиш?

Вечоріє. Видно, як тим боком села повільно повзе курява. Череду гонять. Мишко лозинку в руки і до воріт – Зироньку зустрічати.

Понад річку, що ділить село, як ножики пиріг, починає куйовдитись туман. Як тісто, покинуте горе-гоподиною, підходить і переливається через край, залишаючи на поверхні худенькі гілочки лозняку.

І що воно за таке, отой туман? – думає Мишко. – Може, й справді хмаринки на ніч притулок знаходять? Треба якось збігати та зблизка роздивитись.

Сів на лавчину, підібрав під себе ноги. Взуватись не схотів, а воно ж жаби стрибають. Дядьки кажуть, що вони можуть цицьки дати. А може, й брешуть. Дядьки – вони такі. Бува, маюкнуться, а тоді на Мишка: та він не чує. Він не поміає. А самі, як були такими, не чули, не поміає!

Чогось позіхнулось: ов-ва-ва-ва-ва-ва-ва-а... Як би ще його не занути. А то вже було: сів Зироньку зустрічати, а прокинувся в ліжку. За вікном ніч, баба хропе, а мама лежить – сльози витирає.

– Е-гей, господарю! – кричить хтось. – Дивись, корови затопчуть!

Тю-у, та й швидко ж вони!

Зиронька йде важко. Величезне вим'я наче аж розхитує її.

А з хати голос баби:

– А ти б жарнула його разок по ср... Знав би, як язиком плескати!

– Та воно ж дитина...

Мишко зіщулився, почав прислухатись. Ні, це треба трохи пересидіти. Бо як потрапиш бабі під гарячу руку...

Куди й сон дівся. Почав роздивлятися людей, що проходять мимо. Ось ці дядьки, мабуть, до клубу. Кожен у білій сорочці, комірець поверх піджака. Один відокремився від юрби, підійшов до Мишка.

– Мишко, я ж тобі обіцяв про шахту розказати...

Притулилось до дядька, як горобеня до вікна, – і не дихає. Дядько йому то про гори-терикони, що на Донбасі підпирають небо, то про таємничі підземні лавовиська, яким кінця-краю немає...

– А які красиві шахтарі, у кожного вугільним пилом підфарбовані очі, – посміхається дядько. – Поїхав би?

– Поїхав, – не зводячи з дядька очей, шепоче Мишко. – Тільки ось мама...

– А ми її заберемо.

А вона стоїть за парканом – ні жива ні мертва. Гудзиками на кофтині ледь не відскакують од шалених поштовхів серця...

Збірка віршів під такою назвою нещодавно вийшла в ніжинському видавництві «Орхідея». Автор – Олександр Гадзінський, поет і перекладач, колишній керівник (протягом двадцяти років) літературної студії Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Це – довгоочікувана книжка для всього літературного Ніжина, а не лише для автора. А ще – для друзів, знайомих, приятелів поета, а їх у нього надзвичайно багато і в Україні, й поза її межами.

Отож, вони таки зустрілися! Оці випускники! Запускаючи в хід художнє мислення, назву книжки розумію в метафорично-символічній площині. Випускники, як мені здається, – це вірші Олександр

ЗУСТРІЧ ВИПУСКНИКІВ

дра Євгеновича, випущені з його творчої уяви, свідомості й навіть підсвідомості на волю, в читацький вжиток, і вони зустрілися саме тут, – у невеликій поетичній збірці на 146 сторінок, щоб бути прочитаними, сприйнятими, проаналізованими.

Це ж так чудово! Кілька десятиліть писати їх, переписувати, шліфувати, ховати по шухлядах, лише деякі – оприлюднювати, а більшість – тримати при собі втаємничено, давати поради й підказки іншим поетам, до того ж відомим у сучасному українському літературному процесі (Олена Степаненко, Анна Малігон, Володимир Худенко, Олена Марченко, Ярослав Гадзінський, Тетяна Винник, Тетяна-Марія Литвинюк...), й нарешті відважитися сказати цією книжкою перш за все самому собі: я маю моральне право бути наставником творчої молоді, шукачів і майстрів чистого поетичного слова, бачити й розуміти це слово ізсередина.

«Слова для нього – як чотки для східного мудреця. І однакові – й зовсім різні, – пише про Олександра Гадзінського побратим по письменницькій роботі Анатолій Шкуліпа. – Тільки замість кісточок у чутливих пучках – діаманти із сапфірами, рубіни з аметистами, смарагди з діамантами... І переблиск заглибленого

світла в них, і вишуканість граєней... Над словами Олександр Гадзінський працює не менш прискіпливо, ніж ювелір над виробами із золота та різного дорогоцінного каміння. Він знає, що шукає і до чого прагне...».

*Поезіє, ти крик і жар, і спів,
І сльип, і мрії пагілля зелене,
І якщо справді є талант у мене,
Дай мені силу відчайдушних слів!*
Цією строфою-одкровенням, строфою-замовлянням (а вірш так і називається – «Замовляння») поет виразно дає знати про своє справдешнє прагнення: бути в Слові, в його чистоті й неповторності, плекати його й леліяти, аж доки воно не стане зрілим, ваговитим, як запашний осінній плід. Тому зірко й чіпко зчитана, а затим відтворена поетом реальність з її парадоксальністю в усіх проявах, контрастністю явищ і почуттів, суєтністю життя-буття зі швидкістю білки, що сама себе наздоганяє в колесі. А час, ця найбільша й невиліковна людська залежність, підказує: до всього в житті можна звикнути, окрім реальності. Для творчої натури – це прописна істина, збаналізована фраза. Поет констатує, наприклад, своє місце проживання, а для читачів – це потужний привід для роздумів про вічне й тлінне, скороминуще:

В руїни храму рветься вітер,

*немов з-під анти-Страдіварі...
На тому місці, де був цвинтар,
Мікрорайон побудували...*

Гіперреалістичні деталі обертаються охудожненими філософемами глибокого змісту:

*Колись у пам'яті, мов казка,
Розвернуться строкатим спектром*

*І перемоги, і поразки,
І мікрорай, і мікропекло...*

Збірку наповнюють різні вірші: інтимно-задушевні й пейзажно-філософські, публіцистичні, ностальгійно-медитаційні. А ще – ілюзорно-умудрені. Як ось цей – настільки досконалий у художньому відношенні, що хочеться зачитувати всі три його строфи:

*І знов ілюзія, що прийде рік новий
І принесе нове добро і вірші,
Засяє світло з Божої глави,
І стане іншим світ, і люди інші.*

*Живе ілюзія під цей новітній сніг
Про те, що горе і війна пощезнуть.
Про те, що стане тихим-тихим світ,
І людям буде радість величезна.*

*Свята ілюзія, що зміниться життя,
Що ти не втратиш в ньому ні хвилини...*

*І ждеш, немов утомлене дитя,
Дарунків з-під смолистої ялинки.*

Чимало місця займають у збірці поетичні переклади з поль-

ської, білоруської, болгарської, англійської та російської мов. Це бездоганні переклади українською віршів Марії Конопницької, Юліана Тувіма, Людвіка Єжи Керна, Чеслава Мілоша, Арсенія Тарковського та інших представників європейського поетичного сузір'я. Оригінал і перекладений текст у збірці представлені поруч: автор ніби заховає оцінити якість перекладу, бо не боїться, адже ця якість – дійсно високого гатунку.

Радію щирою письменницькою радістю з виходом на світ Божий і людський «Зустрічі випускників». Тут є що читати, є над чим мислити й самому розвиватися далі. Побажаймо Олександрові Гадзінському всього того, що він сам собі набажав на одному зі своїх ювілеїв:

*Я хочу собі побажати
Ще кимось у світі стати.
Щоб звершити щось до пуття,
Є іще трохи життя.
Не муки, але мечи,
Не суму, а сурмача,
Не крику, але крила,
Не сідала, а сідала.*

Нехай проростає щедро й рясно ваше зернослово, шановний поете! Чекаємо нових книг!

Тетяна СИДОРЕНКО,
член НСПУ,
м. Ніжин

«ВОДОВЕРТЬ» ЖИТТІВ ЛЮДСЬКИХ

Цьогоріч у луцькому видавництві «Твердиня» побачила світ збірка коротких і дуже коротких оповідань болгарського письменника й лікаря Златимира Коларова «Водоверт». Упорядниця і перекладачка збірки – українська письменниця Анна Багряна.

Як зазначено в анотації до книжки, «Водоверт» – збірка стислих і до болю відвертих прозових замальовок, це – історії, епізоди і спогади, вихоплені автором із самого життя і пропущені крізь власне серце. До української збірки увійшли вибрані твори з двох книжок автора «Сині канарочки» та «Казкові острови».

На початку вересня в Національному музеї літератури Укра-

їни відбулася презентація збірки за участі автора. Також збірку оповідань «Водоверт» було представлено в рамках Міжнародного літературно-мистецького фестивалю «Лісова пісня», що проходив у Луцьку й Ковелі.

Ось кілька відгуків на збірку від українських колег Златимира Коларова:

«Ця книжечка – зворушливі і ніжні тексти, подекуди без початку і фіналу, без сюжетної лінії. Але в літературі, як у порядної жінки, немає правил. Вона подобається або ні. Короткі і ніжні оповідки – для мене ще одне свідчення того, що не потрібно нічого вигадувати, коли за нас це зробив Бог. Кому, як не лікарям, це добре відомо. Автор шанобливо ставиться до смерті, отже, він любить життя. Для нього пацієнти – більше, ніж пацієнти, яких

нам зображує сучасна медицина. Вони можуть бути друзями і ворогами, приносити задоволення від фаху або розчарування, а ще вони є нашими вчителями. Читаючи цю щирі збірку оповідок, ще раз подумалося, як хворі проходять через життя лікаря. Мабуть, я теж з когорти «старих лікарів», яких ще намагалися вчити чомусь поза специфічно фаховими дисциплінами. Читати Коларова трохи сумно, але радісно усвідомлювати, що медичні фахівці, насамперед, – люди. І якщо б я мешкав у Болгарії і, не дай, Боже, хворів, без сумніву, відшукав би лікаря Златимира з Софії.

Окрема подяка пані Анні, яка не тільки відтворила тексти українською, а й додала ліризму та ніжності. Інакше не була б поеткою...»

Антон ПОПОВ, кандидат медичних наук,
лікар, письменник

«Люблю читати справжні історії про справжніх людей. Збірка коротких і дуже коротких оповідань болгарського лікаря-ревматолога Златимира Коларова у перекладі українською Анни Багряної – це підбірка розповідей про своїх пацієнтів, про чужі долі, про силу вдячності, етикет, хоробрість серця та благородство. Спочатку хотів перерахувати оповідання, які найбільше сподобалися, але їх більшість! Так може написати лише лікар, який багато пережив і побачив у житті сам, проте йде своїм шляхом з великим серцем та вірою в Бога. Тут нічого не сказано прямо про останнього, але стільки добра й самопожертви може дати лише той, який Бога має в собі. Найглибші історії – ті, які щоденно відбуваються довкола нас. І про кожного з нас є що сказати й написати. В

таких історіях – реальність, іноді жорстока й несправедлива, тому вони й зачіпають за живе, вчать дякувати й цінувати, пробачати й робити добро. Це – приклад того, як бути справжнім лікарем із великим запасом любові, який потрібно мати в серці, щоб лікувати не лише тіла, а й душі. «Водоверт» надихнула мене написати збірку коротких оповідань про своїх маленьких учнів та їхні родини, з якими вже понад десять років працюю логопедом. Дякую Анні Багряній за можливість читати ці оповідання українською! Низький уклін авторові за його служіння людям, професії, слову! Більше б таких книг! Світ від того був би добрішим!»

Олександр КОЗИНЕЦЬ, письменник,
музикант, кандидат педагогічних наук,
логопед

СПОМИН ПРО ПОДВИЖНИКА МИКОЛУ ВАСИЛЕНКА

Хтось його знав як письменника, лауреата міжнародних літературних премій імені Василя Мисика та імені Яра Славутича, хтось як ветерана Другої світової війни, хтось вшановує як почесного громадянина міста Херсон, хтось як політв'язня, а хтось як Просвітянина з великої літери.

Цього року йому мало б виповнитися 95 років, проте восени минулого року письменник і просвітянин Микола Олександрович Василенко пішов у засвіти.

Автор поетичних книг «Небовий ключ» (1990), «Очна ставка» (1990), «Жменя дощу» (1999), «Архітектура планиди» (2004), «Тавровані зоряниці», «Транзит самоцвітів» – переклади (2012), «Катреновий телескоп» (2014), «Відлуння неспокою» (2017), «Сердце – не камень» – у перекладі російською (2005), автор книг для дітей: «На горі стояла хата» (2001), «Жариста шабля» (1996), «Ключ від королівства» (1997), «Усе царство – за коня!» (2003), автор прозових творів: роман «Уламки імперії» (2002), книга щоденникових записів «Курай для пожежі» (2007), історичний роман «Лаодика – царица Селевкидии» – у перекладі російською (2008), «Довга дорога з тунелю» – збірка оповідань, повістей, текстів пісень (2009), автор понад 50 статей з питань літератури в періодиці та літературно-художніх збірниках Микола Василенко завжди залишається у наших серцях як українець, який все своє життя присвятив боротьбі за утвердження української мови на українських землях.

Можливо, саме за прискіпливу допитливість обдарованого молодого поета, який пережив лихо-

ліття Голодомору 1932-1933 років, і не з книжок пізнав Другу світову війну, вже у 1947 року було ув'язнено. Але відбувши покарання в сталінських таборах, у 1955 році тридцятилітній краєнин вийшов на бережину Дніпра вже загартованим до боротьби з тоталітарним режимом. З вовчим білетом ворога народу йому все ж таки вдалося закінчити Горлівський індустріальний технікум (1960 р.) і продовжувати самоосвіту, щоб залучити до визвольної боротьби нових молодих особистостей.

Саме незламна принциповість Миколи Олександровича і наснажувала молодих краян смаглявої Таврії іти пліч-о-пліч з такою поважною особистістю первопутками відродження української державності. Він завжди був на передовій у боротьбі за утвердження української мови в усіх галузях суспільства, відродження національної духовності та розвитку української культури.

Коли наприкінці 1980-х на Херсонщині створювалися перші осередки Народного Руху України і Товариства української мови, яке у 1992 році переросло в Товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Микола Олександрович Василенко був завжди у вирії подій. Він організував Шевченківські читання біля пам'ятника Великому Кобзареві, своїми яскравими патріотичними творами запалював серця українського студентства, яке потім складало основу патріотичних формувань «Молодої Просвіти», Суспільної служби України, Херсонського коша Українського козацтва, літературних студій «Кулішева криниця» і «Таврійський первоцвіт». З книгою поезій Миколи Василенка «Очна ставка» патріотично налаштована молодь не розлучалася.

Я з приємністю згадую наше знайомство з Миколою Олександровичем під час поїздки до Києва у грудні 1993 року на святкування 125-річчя Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, тоді я і мав нагоду отримати в дарунок уже згадану маленьку поетичну збірку, яка на довгі роки залишалась компасом на шляху збереження етнокоду нації.

Наприкінці 1990-х він був одним із натхненників проведення науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження Степана Бандери, на якій

Микола Василенко та Яр Славутич

Микола Василенко в таворі

мені судилося виступати з промовою. Саме завдяки йому запрацювали на Херсонщині Товариство «Меморіал» та Спілка політв'язнів і репресованих. Він був одним із тих лицарів українського духу, хто сприяв відновленню служби Божої у Храмі святої Олександри Української автокефальної церкви на вулиці Перекопській у Херсоні.

Чимало своїх поетичних та прозових книг Микола Василенко видрукував саме у Херсонській філії Видавничого центру «Просвіта». Згадується один з моментів під час виставки українських видавництв у Москві в 2002 році, коли делегація правлячої верхівки Держдуми Росії дефілювала поруч з книжковими полицями українських видавництв і як Володимир Жириновський аж підскочив, мов ошпарений, коли побачив на виставкових полицях ВЦ «Просвіта» новий історичний роман у трьох частинах Миколи Василенка «Уламки імперії», й у своїй епатажній манері він з вигуками запитався: «Об уламках какой Империи здесь написано?» – а я йому й відповідаю: «Про уламки імперії Олександра Македонського...». Хоча жах в очах російського політика ще майорів, проте агресивних

дій щодо нашої виставки від нього ми уникнули, адже він, певно, теж інтуїтивно зрозумів, з яким прицілом «Просвіта» Херсонщини презентує в Росії дану книгу.

Микола Олександрович Василенко завжди був цілеспрямованим і послідовним борцем за відродження історичної правди на теренах Соборної України, що наснажувало і молодих просвітян. Це спричинило появу цілої низки краєзнавчих книг серед активу обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка. Згадаймо хоча б децицію книг з історії Бериславщини від Сергія Гейка, чи то книгу Федора Морозюка «Келегейський мор», чи то книгу Олега Тимкова «Махновський рух на Херсонщині», чи поему-драму Валентини Наумич «Блаженна Ольга-Олена», чи цілу низку драматичних поем Миколи Братана: «Туга», «Їде батько Махно», «Махно в Парижі», «Шоста заповідь»,

«Сердитий Бог», «Колоча нива» тощо. Микола Василенко завжди надавав свою вагому підтримку сміливим патріотичним ідеям молоді. Так, після Помаранчевої революції у Правління обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка виникла ідея зібрати до купи всі твори поетів Херсонщини, написані під час революційних подій, тож Микола Олександрович одразу надав свої поезії до друку, чим надихнув і молодих літераторів. Так розпочав свій поступ тематичний альманах «Голос Батьківщини». На сьогодні вже п'ять випусків зазначеного альманаху вийшло друком у Херсонській філії Видавничого центру «Просвіта».

Він також підтримав ідею кандидата філологічних наук, доцента Херсонського державного університету, просвітянина Івана Немченка щодо створення своєрідної Таврійської фундації як осередку вивчення української діаспори. Ідея допомогти молодим науковцям, молодим літераторам реалізувати свої творчі задуми об'єднала навколо Миколи Олександровича плеяду філологів-патріотів, які й дотепер працюють над тим, щоб і надалі виходив друком у Херсонській філії Видавничого центру «Просвіта» унікальний альманах «Вісник Таврійської фундації». В роботі вже 15-й випуск.

Цього року 1 травня поету і просвітянину Миколі Василенку виповнилося 69 років. На жаль, його витруджене серце перестало битися у ритмі сьогодення і вилунювати рядки любові до рідного краю восени 2018 року. Він до останнього подиху працював на майбуття багатостраждального народу. Його численні виступи на радіо і телебаченні, у студентській та учнівській аудиторії, його нетлінні твори завжди запалювали і продовжують запалювати серця молодих краян, які наповнювали і продовжують наповнювати одвічні патріотичні формування свіжою життєдайною силою відродженої України.

Олег ОЛЕКСЮК, поет і журналіст, член Національної спілки письменників України та Національної спілки журналістів України, голова правління Громадської організації «Українська Хата – талантами багата», заслужений працівник культури України

Плоть від плоті народу
Олександра Селюченко
своєю долею реалізувала
рівень народної кераміки
на елітарній висоті. Талант,
дарований їй Всевишнім, не
згаяла, а ретельно шліфувала
впродовж усього свого життя.

Широкому загалу вона відома як майстриня дитячої глиняної іграшки, але мало хто знає, що до вершин майстерності їй довелося йти тернистими шляхами.

Талановита мисткиня Олександра Селюченко народилася 6 травня 1921 року в Опішному (Полтавщина) у працюючій гончарській родині: мати – Євдокія Селюченко – прищепила любов до глини. Ще з малечку допитлива дівчинка придивлялася, як ліпила її мати-гончарка й захоплювалася цим цікавим заняттям і сама. Крім усього іншого, дівчинка ще й чудово малювала. Батько – Федір Селюченко – зумів прищепити любов до книжки, адже вона мала певний літературний дар, уміло володіла словом, захоплювалася музикою, цікавилася психологією, медициною, історією.

У дев'ять років Олександра пішла до школи, а на часі – Голодомор 1933-го, сталінські репресії 1935-х – 1939-х років. Далі – навчання у дворічній керамічній худож-

ЇЇ ПРАЦЯ – ЦЕ КАЗКА В ГЛИНІ

ній школі, викладачами якої були досвідчені й висококваліфіковані майстри, зокрема Семен Литовченко, Артем Каша, Хома Сакур. Саме в цій школі вона почерпнула чимало нового й цікавого для себе. Не оминула її мобілізація на відбудову Донбасу, яка проводилася після визволення радянською армією Опішного (вересень 1943 р.). Проте умови й режим роботи там були чи не найгіршими. Олександра, маючи слабку здоров'я, погано харчувалася, а то й голодувала, виконувала важку й брудну роботу. Читаючи розпачливі листи доньки, батьки доклали чимало зусиль, щоб Шура повернулася до Опішного, але вдома

на неї чекала ще одна проблема – влаштування на роботу. Єдиним місцем, де вона могла реалізувати свої здібності, була місцева артіль «Художній керамік», яка стала для Олександри Селюченко другою домівкою. Усе життя майстриня віддала гончарству. Навіть перебуваючи на заслуженому відпочинку, жінка приходила на завод, щоб поспілкуватися зі своїми товаришами. «Поки робила в заводі, то була серед людей. І коли вже на пенсію вийшла, завод був близько, піду, було, в лабораторію до майстрів, посиджу, поговорю, і на душі стає легше», – писала славетна мисткиня.

Якою вона була? Прекрасною в усьому: дотепною, імпонувала своєю стриманістю, доброзичливістю, поводитися без жодної зверхності, була люблячою, щирою, чесною, жартівливою, у творчості вимогливою до себе.

Чутливі пальці Олександри Селюченко ліпили лісових звірів і свійських тварин, хатини під солом'яною стріхою, історичних, літературних, фольклорних героїв, з яких поставала цілісна Україна. Сміливо фантазуючи й надаючи образам символічності, майстриня зробила своєрідну міфологічну оповідь про людину своєї нації. Вона творила неви-

мушено й легко, постійно відшукуючи та знаходячи нові форми, засоби, матеріали, технології, сюжети, теми, вдихала у свої вироби душу, зробивши процес ліплення таїнством.

Уперше твори мисткині було представлено на Всеукраїнській виставці дитячих іграшок у Києві (1949), де вони посіли призові місця. Відтоді її роботи постійно експонувалися на обласних, республіканських, всесоюзних і міжнародних виставках. Їх бачили в Софії, Парижі, Брюсселі, Токіо, Нью-Йорку та інших містах світу.

Упродовж багатьох років Олександра Селюченко виборювала своє право на творчість, а відповідно – на життя. Довгі роки вона змушена була пояснювати й переконувати всіх, що здатна на більше, ніж щодня ліпити одні й ті ж вироби за затвердженими зразками, що вона шукає не легкого життя, а хоче творити красу й приносити людям радість. Мисткиня неодноразово говорила: «Творчість для мене найдорожче, бо це не просто праця – це створення краси, яка облагороджує людину і прилучає її до добра».

Перебуваючи в Музеї народної архітектури і побуту України в Пирогові, Олександра Селюченко мала змогу творити, незважа-

ючи на норму, в умовах святкової піднесеності, оточена увагою з боку співробітників музею, а головне – вона могла спілкуватися з людьми, які захоплювалися її творчістю. Однією із заслуг майстрині як художниці є те, що вона опоетизувала сіру опішненську глину, примусивши її засвітитися сонячним світлом, заговорити мовою людських почуттів, утвердити найвищі людські цінності, викликати радість і оптимізм. Гончарство для неї було не заробітком, не засобом для існування, а можливістю самовираження, основним джерелом радості й краси.

Олександра Селюченко назавжди залишилася для нащадків художником від Бога. Її роботи – це сонячний дар українському народові. Своїми виробами, творчістю вона намагалася допомогти своїм землякам полюбити свою землю так, як любила сама, оскільки розуміла, що всіма своїми здобутками в гончарстві, своїм талантом і власним життям вона зобов'язана своєму народові, який щиро любила, вболівала за його долю.

Світлана ПАНАСЮК,
молодший науковий співробітник
Меморіального музею-садиби
гончарки Олександри Селюченко

ЮВІЛЕЙНИЙ КОНКУРС НА ЗДОБУТТЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ ПРЕМІЇ ІМЕНІ АНАТОЛІЯ БАХУТИ ВІДЗНАЧИВ ПЕРЕМОЖЦІВ

Уже п'ять років поспіль у місті
Нова Каховка з ініціативи
Новокаховського міського
голови Володимира Коваленка
проводять церемонію
нагородження переможців
місцевого конкурсу на
здобуття літературної премії
імені Анатолія Бахути.

Анатолій Павлович Бахута

Хоча через певні об'єктивні та суб'єктивні причини ім'я самобутнього талановитого українського поета, борця за утвердження української мови Анатолія Павловича Бахути (1939–1990) мало відоме широкому загалу читачів, проте місцева громадськість докладає чимало зусиль, щоб гідно вшанувати видатного сина українського народу, поета, творча спадщина якого налічує понад

чотири тисячі поетичних і прозових творів.

За життя твори письменника друкувалися лише в місцевій, обласній та республіканській пресі, в журналах «Ранок», «Дніпро», «Перець» та «Україна». Комуністичні та комсомольські функціонери не допускали до друку жодної із під-

готовлених українським письменником його власних поетичних чи то прозових збірок. Лише після смерті автора з ініціативи прихильників його творчості вийшли друком поетичні збірки Анатолія Бахути «Дань», «Вибрані твори» та «Сталеві бризки».

Анатолій Павлович Бахута належить до тих письменників-демократів (Василь Симоненко, Ліна Костенко, Василь Стус та ін.), які почали український Ренесанс ще в 60-ті роки ХХ століття. Його ім'ям названа Новокаховська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 2, а з 1 серпня 1992 року в будинку, де проживав поет, розпочав свою роботу літературно-меморіальний музей Анатолія Павловича Бахути.

З 2015 року компетентне журі, до складу якого входять професійні поети Херсонщини та місцеві поети-аматори, визначає переможців

конкурсу на здобуття літературної премії імені Анатолія Бахути відповідно до Положення про конкурс, затвердженого рішенням сесії Новокаховської міської ради. Протягом п'яти років у номінації «Художня література – поезія» перемогу здобули Олександр Гунько (2015 р.), Альберт Боровик (2016 р.), Дмитро Кириченко (2017 р.), Володимир Вігунін (2018 р.), а цього року серед 14 учасників Лауреатом конкурсу визнано місцевого поетеса Людмилу Єгорову. А у номінації «Художня література – проза» компетентним журі визнано переможцями Світлану Трохимчук (2015 р.), Анатолія Португальського (2016 р.), Людмилу Марченко (2017 р.), Олега Пустового (2018 р.) та Дмитра Кириченка (2019 р.). Лауреат літературної премії імені Анатолія Бахути, окрім диплома та пам'ятного призу, отримує відповідно до

рішення Новокаховської міської ради також грошову винагороду у сумі 5 тисяч гривень.

Приємно констатувати факт, що органи місцевого самоврядування Нової Каховки дбають не лише про благоустрій міста та розвиток комунальних закладів і установ, а й вшановують на належному рівні майстра красеного письменства, чим сприяють розвиткові літературно-мистецьких традицій краю та пошуку нових імен на літературному обрії міста. Вірю, що ініціатива Новокаховського міського голови Володимира Коваленка стане прикладом для наслідування й іншим органам місцевого самоврядування Соборної України.

Олег ОЛЕКСЮК,
заслужений працівник культури
України, заступник голови журі
конкурсу на здобуття літературної
премії імені Анатолія Бахути

МИХАЙЛО ЗАХАРЕВИЧ: «ТЕАТР ДЛЯ МЕНЕ – ЦЕ СУЦІЛЬНЕ ЗАДОВОЛЕННЯ»

Михайло Захаревич – народний артист України, член-кореспондент НАМ України, лауреат мистецької премії ім. М. Кропивницького та премії ім. М. Крушельницького, професор КНУТКіТ ім. І. Карпенка-Карого.

Людмила ЧЕЧЕЛЬ

З 1992 року генеральний директор, а з 2018 року – генеральний директор-художній керівник Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка.

Про театр, свята і будні розмовляємо з Михайлом Захаревичем.

– Театр розпочинає ювілейний, 100-й сезон. Як запам'ятають цей час актори й глядачі, шанувальники театрального мистецтва?

– З нагоди ювілейного 100-го сезону в театрі відбулися урочисті збори трупи. У нас починається цілий рік свят. Нам треба поставити гарні вистави, поїхати за кордон, щоб нас побачили. Треба взяти участь у фестивалях, як за кордоном, так і в Україні. Ми вже маємо запрошення на 15 фестивалів наступного року, з них два зарубіжних, але їх буде більше. Зокрема, планується участь у Клайпедському театральному фестивалі. До нас прийдуть ставити вистави відомі європейські режисери. Буде багато творчих експериментів. Ми багато їздимо і будемо їздити на схід країни. Франківці ініціюють проведення на державному рівні наприкінці травня Міжнародного фестивалю національних театрів Європи. Ми хочемо, щоб 10 кращих театрів на нашій сцені в межах святкування нашого 100-ліття показали свої кращі вистави. Це буде величезний подарунок нам від Європи.

Насправді урочистий збір трупи, на який було запрошено чимало гостей, журналістів, сам став практично імпровізованою виставою, під час якої вшанували пам'ять митців, які пішли в інший світ, делегували молодь покласти квіти на місця їх поховання. На сцену запросили ветеранів, які понад півстоліття від-

дали служінню їй. Показали відео зі знімками акторів — минулих років і нинішніх; глядачі побачили на екрані сцени з вистав, історичну хроніку. Урочиста подія завершилась на високій емоційній ноті. Композитор Анатолій Карпенко присвятив улюбленому театрові нову пісню, яку так і назвав – «Театр, театр», і виконав її разом зі своєю дружиною – народною артисткою України Жанною Боднарук. А відомий майстер імпровізації Анатолій Хостікоєв запросив потанцювати під цю пісню 91-річну акторку Галину Яблонську, яка виходить на рідну сцену вже 68 років. В енергійному темпі вони пройшлися довкола зали, підхопивши до танцю решту акторів.

– Будь ласка, Михайле Васильовичу, кілька слів про прем'єри, які глядачі побачать упродовж 100-го сезону.

– Сезон розпочинаємо прем'єрою «Поминальна молитва» за п'єсою Григорія Горіна. Це оновлена версія вистави «Тев'є-Тевель» у постановці Сергія Данченка і Дмитра Чирипюка, в якій грав Богдан Ступка. Причому в головній ролі ми побачимо Богдана Бенюка, який ще тоді разом зі Ступкою був призначений на головну роль. Але він зіграє тільки зараз. Носії авторських прав Григорія Горіна попросили, щоб ми назвали цю виставу не «Тев'є-Тевель», а «Поминальна молитва». Ми не можемо їм відмовити, вони на це мають право. І тому в останні дні ми поміняли наші афіші.

До того ж у театрі буде вісім прем'єр. Чотири – на Великій, чо-

тири – на Камерній сцені. «Поминальна молитва» – перша прем'єра. Це – знакова вистава для нашого театру, що починає цей святковий рік. У грудні ізраїльський режисер Давід Петросян з Петром Богомазовим будуть робити «Снігову королеву» для дітей. У березні – «Украдене щастя», яке свого часу ставив Сергій Данченко. Але повторюватися ми не будемо, робитимемо сучасну виставу. Ми запросили керівника Угорського національного театру Аттілу Віднянського ставити «Сірано де Бержерак» Ростана, це буде остання прем'єра сезону.

Щодо Камерної сцени. Андрій Приходько 18 жовтня представить на ній прем'єру «Лунаса» за п'єсою Брайана Фріла «Танці на Луназу». Відомий швейцарський хореограф та режисер Томас Меттлер працюватиме над виставою «Стіна» за п'єсою, яка ще в роботі. Її прем'єрний показ заплановано на 17 грудня. У квітні відбудеться прем'єра «Крум» за п'єсою Ханоха Левіна в постановці Давіда Петросяна. У червні – «Трамвай «Бажання» за п'єсою Теннессі Вільямса, який на запрошення театру поставить одеський режисер Іван Уривський.

До постановки «Ревізора» Миколи Гоголя наступного року запрошено одного з найкращих режисерів Європи Оскараса Коршуноваса. А великий творчий вечір до 100-річчя театру планується на травень.

– На Вашому робочому столі ще пахне друкарською фарбою но-

веньке видання «Щоденники директора театру»...

– Так, це видання присвячене 100-річчю Національного театру ім. І. Франка. Від призначення мене директором театру – з 1992 року у своїх щоденниках і записках я фіксував найяскравіші сторінки організаційно-творчої діяльності театру, розмірковував про його історію, традиції. Пишу про повсякденні турботи директора, про те, чим жив театр упродовж останніх десятиліть, про славетних майстрів, поруч із якими пощастило жити й працювати. Я завдячую найкращому у світі театру – театру, в якому працюю понад чверть століття.

– Пригадуєте свій перший день на посаді директора?

– Так, 27 березня 1992 року – мій перший день на посаді директора. Міністерство культури перевело мене із Запоріжжя до столиці, а в театрі про мене ніхто не знав. Директор великого, я б сказав «міцного», обласного театру, яким я був у Запоріжжі, і директор Першої сцени України – це різні директори. На зборах, коли представляли, виникло запитання – «Чому саме він?» І виникло воно у Сергія Володимировича Данченка. Зібралися на спільну розмову. За 10-15 хвилин порозумілися. За кілька днів провів першу оперативку. Далі було цікаво спостерігати, як мої фрази записують майже дослівно.

– Але ж були й критичні моменти за часи керівництва?

– Буквально через вісім місяців після призначення мене раптом захотіли перевести на іншу посаду. Організували збори, де Сергій Данченко серед виступаючих сказав міністру культури: «Пані міністре, якщо це станеться, з завтрашнього дня я не працюю в цьому театрі». Для мене його фраза більше, ніж просто підтримка.

– Приємно вражає Ваше шанобливе ставлення до ветеранів сцени...

– Я переконаний, що в театрі всі вікові категорії потрібні. Небагато молодих акторів, які здатні зіграти те, що може відтворити корифей театру. Акторів потрібно поважати не лише за те, що було, а й за те,

що вони сьогодні можуть зробити, але їм не завжди випадає така нагода. Пригадую початок своєї трудової діяльності. Саме був день народження в Ольги Яківни Кусенко, яка вже не працювала в театрі. Не знаю, як і чому, але я вирішив піти до неї в гості й привітати. Я ще в Запоріжжі спостерігав різне ставлення до ветеранів, яких «пішли» з театру і забули. Побачивши, як живе актриса, вирішив не просто допомогти матеріально, а подумав, що краще повернути її до театру. І мені це з колегами вдалося: повернули на сцену Ольгу Кусенко і Нонну Копержинську, які до останнього дня працювали в театрі.

– Ви цінували дружбу із Сергієм Данченком?

– Я мав честь із Сергієм Володимировичем працювати 11 років. Завжди відчував, що працювали як брати. Розуміли один одного без слів. Завжди намагався підтримувати всі його мудрі починання. Він був талановитою, мудрою і розумною людиною. Він умів цінувати дружбу, поважав інших. Я розділяю театр на «до» і «після» Данченка. До його приходу був театр корифейів, а після – театр європейський. Творчість Данченка гідна Книги рекордів Гіннеса. Його «Украдене щастя» йшло понад 30 років, «Енеїда», «За двома зайцями» – 20. То був рівень! Аншлаги! Із Данченком театр об'їздив багато країн Європи. І Європа сприймала наш колектив як інтелектуально-мистецький театр. І то вже був європейський стиль і рівень.

Данченко вмів з усіма знаходити спільну мову, але довіряв далеко не всім. Багато акторів були з ним однієї групи крові.

– Михайле Васильовичу, театр для Вас – це...

– Для мене національний театр – це театр великого стилю, високої літератури. Це – театр, який зацікавлений у створенні українського сценічного продукту. Театр, який відкриває нову українську драматургію, перечитує світову класику. Я – за збереження найкращих сценічних традицій, якими багата Україна. Власне, театр для мене – це суцільне задоволення!

